

Vanhempien kokemuksia perheiden arjesta 24/7-yhteiskunnassa

Petra Ylönen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2015

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Ylönen, Petra. 2015. Vanhempien kokemuksia perheiden arjesta 24/7-yhteiskunnassa. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 81 sivua.

Tässä pro gradu –tutkielmassa selvitettiin tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia perheiden arjesta. Aiheen tutkiminen on tärkeää, koska aikaisempi tutkimustieto perheiden arjesta suomalaisessa 24 tuntia avoinna olevan yhteiskunnan kontekstissa on vähäistä. Vuorokauden ympäri auki oleva yhteiskunta koskettaa yhä useampia perheitä ja niissä eläviä vanhempia ja lapsia.

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa tutkittiin tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia perheiden arjen rytmeistä sekä lasten- ja kodinhoidon vastuunjaosta. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, millaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia oli eri työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arjen rytmien välillä. Tutkielman aineistona käytettiin Pienten lasten perhearki ja myönteinen vanhemmuus ja Perheet 24/7 –projekteissa tehtyjä haastatteluita. Tutkimusaineisto koostui kahdelletoista vanhemmalle tehdyistä haastatteluista. Haastateltavista kuusi vanhempaa valittiin perheistä, joissa vähintään toinen vanhemmista työskenteli tyypillisinä työaikoina, ja loput kuusi vanhempaa perheistä, joissa vähintään toinen vanhemmista työskenteli epätyypillisinä työaikoina.

Tutkimuksessa käytettiin tutkimusmenetelmänä haastattelua. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Tutkimusaineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Tulosten mukaan tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden perhearkea määrittävät vanhempien työajat. Rutiinit koettiin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä tärkeimmiksi perheiden arjen rytmittäjiksi. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä perheen arkea ei määritelty yhtä vahvasti rutiinien kautta. Molempina työaikoina työskentelevissä perheissä lastenhoito jaettiin tasapuolisesti vanhempien välillä. Tutkimuksen mukaan tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä kotitöitä jaettiin sukupuolittuneesti, kun taas epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä miehet osallistuivat myös perinteisesti naisten töiksi miellettyjen kotitöiden tekemiseen.

Hakusanat: arki, perheet, työajat, epätyypillinen työaika, tyypillinen työaika, 24/7–yhteiskunta, perheen ja työn yhteensovittaminen

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	1
2.	PERHEET JA 24/7-YHTEISKUNTA	3
2.1.	Työelämän muutokset 24/7-yhteiskunnassa	3
2.2.	Perhearvojen nousu yhteiskunnallisen murroksen keskellä	4
2.3.	Vanhempien työssäkäynti	5
2.4.	Työskentely epätyypillisinä työaikoina	6
3.	PERHEIDEN ARKI JA ARJEN RYTMIT	9
3.1.	Arjen määritelmä	9
3.2.	Tunteet perheiden arjessa	10
3.3.	Toiminnot perheiden arjessa	11
3.4.	Aika perheiden arjessa	13
3.5.	Vanhemmuuden jakaminen sukupuolen mukaan	16
4.	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	19
5.	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
5.1.	Tutkimuksen kohdejoukko	20
5.2.	Tutkimusmenetelmät	24
5.3.	Aineiston analyysi	26
5.4.	Tutkimuksen eettinen tarkastelu	31

6. TULOKSET	34
6.1. Lapsiperheiden moninainen arki	34
6.1.1. Työajat perheiden arjen rytmittäjänä	34
6.1.2. Työajat perheiden arjen todellisuutta	38
6.1.3. Helpottavat ja haasteelliset ajalliset rutiinit	40
6.1.4. Yhteisyyttä rakentavat ruokailut ja nukkumaan menot	42
6.1.5. Tasapainoilu vapaa-ajan ja perheajan välillä	43
6.1.6. Aikaa itselle ja parisuhteelle	45
6.2. Perheiden vastuunjako	46
6.2.1. Äidit vastuunkantajina ja isät osallistujina	46
6.2.2. Vanhempien tasapuolinen hoitovastuu	47
6.3. Perheiden arjen rytmien yhtäläisyydet ja eroavaisuudet	50
7. POHDINTA	56
7.1. Tulosten tarkastelua aikaisempien tutkimusten valossa	56
7.2. Tutkimuksen luotettavuus	61
7.2.1. Tutkimuksen toteutuksen kriittistä tarkastelua	61
7.2.2. Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua	63
7.3. Jatkotutkimushaasteita	65
LÄHTEET	67
LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Viimeisten vuosikymmenten aikana tapahtuneet yhteiskunnan ja työelämän muutokset ovat vaikuttaneet merkittävästi myös perheiden arkeen. Kinnunen, Malinen ja Laitinen (2009, 126) näkevät työelämän ehkä merkittävimpänä muutoksena sen, että perheen ja työn välinen raja on tullut yhä häilyväisemmäksi. Työ ei ole enää tiettyyn aikaan tai paikkaan sidottua, vaan työtä on yhä useimmissa tapauksissa mahdollista tehdä myös kotoa käsin. Globalisaatio ja sen mukanaan tuoma 24/7 avoinna oleva yhteiskunta edellyttävät, että sen muutoksiin on oltava valmiina reagoimaan kaikkialla joka hetki. Tämä on johtanut epätyypillisinä työaikoina työskentelyn lisääntymiseen. (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 126.)

Yhteiskunnan ja työelämän muutosten myötä työ näyttelee yhä suurempaa roolia suomalaisten elämässä. Työn luonne on muuttunut suorittavasta työstä päätteen ääressä tehtäväksi tietotyöksi. Työelämän kiristyneet tehokkuus- ja aikavaatimukset sekä työsuhteisiin liittyvien epävarmuustekijöiden lisääntyminen ovat tehneet työstä henkistä rasittavampaa. Henkisen rasittavuuden lisääntyminen voi heijastua vanhempien kautta koko perheen arkeen ja lasten hyvinvointiin. (Rönkä, Kinnunen & Sallinen 2005, 299; Sallinen 2006).

Sen lisäksi, että työtä tehdään yhä enemmän muualla kuin työpaikalla, työtä tehdään myös muina aikoina kuin tyypillisinä työaikoina. Tyypillisiksi työajoiksi käsitetään kahdeksan tunnin päivätyö, jota tehdään maanantaista perjantaihin klo 7 ja 17 välisenä aikana. Monet yhteiskunnalliset palvelut aina päiväkodeista, virastoihin ja kauppoihin asti pyörivät pääasiassa näinä virkatyöajoiksikin kutsuttuina kellonaikoina. Kun henkilö työskentelee iltaisin, öisin tai viikonloppuisin, hänen aikarytmensä nähdään eroavan muun yhteiskunnan aikarytmistä. (Tammelin & Rönkä 2013, 306–307.)

Aika onkin yksi haasteista, jonka työelämä luo työn ja perheen yhteensovittamiselle. Lasten kanssa olemisessa ehkä tärkeintä on läsnäolo, joka edellyttää aikaa. Yksi avainkysymyksistä on se, miten vanhempien aika riittää sekä työlle että perheelle nykyisessä työelämässä. Kysymys koskettaa kaikkia muitakin työssä käyviä, ei vain lapsiperheitä. Minkä osan käytettävissä olevasta ajasta omistan työlle, minkä osan perheelle, minkä osan omille harrastuksille, yhteiskunnalliselle osallistumiselle, ystäville ja sukulaisille? (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 33.)

Työn luonteen ja työaikojen muuttumisen myötä suomalaisessa yhteiskunnassa on yhä enemmän työntekijöitä, jotka työskentelevät iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä. Työaikojen muuttuminen vaikuttaa myös työntekijöiden elämään. Yhteiskuntatieteiden parissa on tutkittu paljonkin muuttunutta työelämää, mutta sen sijaan näitä työntekijöiden kokemuksia ei juurikaan ole selvitetty tutkimuskentällä. Tämä tutkimus tulee osaltaan paikkaamaan tätä vajetta. Tässä tutkimuksessa tutkitaan, millaisena tyyppillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheidensä arki rytmittyy ja miten vanhemmat jakavat vastuutaan kodin- ja lastenhoidosta. Tutkimuksessa selvitetään myös sitä, millaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia on eri työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arjen rytmeissä.

2 PERHEET JA 24/7-YHTEISKUNTA

Yhteiskunnan murros vaikuttaa myös siinä elävien perheiden elämään. Yhteiskunnan murroksen nähdään olevan seurausta työelämän ja perherakenteiden muutoksista. Tässä luvussa käsittelen lyhyesti yhteiskunnan ja työelämän muutosten myötä tapahtunutta yhteiskunnallista murrosta ja sen merkitystä aikuisten työelämälle ja sitä kautta perheiden elämään ja arkeen. Vaikka työ on suuressa roolissa yhteiskunnallisessa keskustelussa, myös keskustelu perheistä on nostanut päätään. Lapsiperheissä nämä yhteiskunnalliset keskustelut konkretisoituvat siinä, kun vanhemmat pyrkivät sovittamaan työtä ja perhettä yhteen.

2.1 Työelämän muutokset 24/7-yhteiskunnassa

Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana on tapahtunut selkeä muutos, jota voi luonnehtia siirtymiseksi teollisesta työaikajärjestelmästä jälkiteolliseen työaikajärjestelmään. Teollisen järjestelmän työaika kuvataan normaalina tai standardina työaikana. Tällaisena työaikana pidetään työntekoa kahdeksana tuntina päiväsaikaan maanantaista perjantaihin. (Nätti, Anttila & Tammelin 2012, 297.)

Presserin (2003, 3) mukaan tarve työn tekemiselle myöhään tai vuoroissa ja viikonloppuisin on syntynyt talouden, väestörakenteen ja teknologian muutosten myötä. Taloutta koskevan muutoksen tärkeä osa on palvelualan kasvu. Palvelualan kasvun ja naisten työllisyyden kasvun välinen suhde on merkityksellinen. Se, että ihmiset avioituvat yhä myöhemmin ja perheiden todelliset tulot ovat kasvaneet, on vaikuttanut siihen, että myös kahden ansaitsijan perheissä tarve virkistytymiselle ja viihdyttämiselle iltaisin, öisin ja viikonloppuisin on lisääntynyt. Väestön ikääntyminen on myös lisännyt tarvetta terveystaloudellisten palveluiden käytölle vuorokauden ympäri. (Presser 2003, 3–6.)

Työelämää luonnehtii lisääntynyt työtahti, kilpailullisuus ja epävarmuus. Nämä työn tekemiseen liittyneet muutokset ja työsuhteiden epävarmuuden lisääntyminen ovat vaikuttaneet siihen, että työ koetaan raskaammaksi. (Sallinen 2006, 82.) Työelämän muutokset taas heijastuvat perhe-elämään, vanhemmuuteen sekä lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Perherakenteen muutokset luovat uusia haasteita perhe-elämälle. (Rönkä & Kinnunen 2002, 6.)

Presser (2003) näkee, että teknologian kehittyminen ja sen kulujen pienentymisen myötä olemme siirtyneet maailmanlaajuiseen 24/7-yhteiskuntaan. Kuluttajien nähdään hyötyvän lisääntyneistä mahdollisuuksistaan käyttää palveluita vuorokauden ympäri ja työnantajien nähdään vastaavasti hyötyvän, kun asiakkaat voivat kuluttaa rahaa kaikkina vuorokauden aikoina. Monien työntekijöiden mielestä työskentely myöhäisinä aikoina ei ole kuitenkaan houkuttelevaa. (Presser 2003, 3–6.)

2.2 Perhearvojen nousu yhteiskunnallisen murroksen keskellä

Suomalaisessa yhteiskunnassa työn tekeminen on arvostettua. Moni suomalainen kokeekin, että työ on merkityksellinen osa heidän elämäänsä. Merkityksellisenä osana työ vie myös merkittävän osan aikuisten käytettävissä olevasta ajasta. Työn tekeminen ei ole kuitenkaan itsestään selvää: on ihmisiä, jotka haluaisivat työelämään, mutta jotka eivät ole vielä saaneet työpaikkaa. Kilpailu avoinna olevista työpaikoista onkin kova kireän taloustilanteen ja koulutettujen ylitarjonnan vuoksi.

Vaikka työ on monelta osalta suuressa osassa aikuisten elämää, niin siitä huolimatta tai juuri sen takia myös perhearvot ovat tulleet yhä merkityksellisemmiksi. Jallinoja (2006) kiinnitti huomiota 2000-luvun taitteessa virinneeseen keskusteluun perheistä ja perhearvoista. Tuolloin erityisesti kotiäidit aktivoituivat keskustelemaan kansallisten sanomalehtien keskustelupalstoilla perheen ja työn yhteensovittamisesta, hukassa olevasta vanhemmuudesta sekä perheiden ja lasten pahoinvoinnin lisääntymisestä. Äidit olivat huolissaan siitä, että työ on muuttunut siten, että perheelle jää yhä vähemmän aikaa. Keskustelu perheasiasta sai ideologisia piirteitä, ja Jallinoja esittääkin, että 2000-luvun alussa vaikuttaa vahvasti perheasiaa korostava familismin ideologia. (Jallinoja 2006.)

Perheiden hyvinvointiin liittyen perheen ja työn yhteensovittamisen lisäksi huolta ovat aiheuttaneet perheiden hajoaminen ja perhemuotojen moninaistuminen. On esitetty, että perhe instituutiona on kriisissä ja jopa vaarassa kadota kokonaan. Sevónin ja Notkon (2008) mukaan perheiden hajoamisen ja valitun lapsettomuuden aiheuttamasta perhemuotojen moninaistumisesta huolimatta perhesuhteisiin liittyvät kulttuuriset kertomukset ja odotukset ovat kuitenkin pitäneet pintansa. Käsitukset romanttisesta rakkaudesta, avioliitosta, uskollisuudesta ja lasten hankkimisesta vaikuttavat vahvoina kansalaisten ajatuksissa. Perhesuhteet eivät ole siis yksilöiden välisiä yksityisiä suhteita, vaan voimakkaasti yhteiskunnan sääntelemiä ja kulttuuristen mallien muovaamia. (Sevón & Notko 2008, 17–18.)

Perhe instituutiona ei ole häviämässä, vaan sen voi nähdä pikemminkin vahvistuvan. Sekä Paajasen (2007) että Nätin ym. (2012, 298) tutkimukset osoittavat, että perheinstituutiolla on yhä 2000-luvulla vankka asema suomalaisessa yhteiskunnassa, sillä suurin osa suomalaisesta aikuisväestöstä asuu parisuhteelle perustuvissa perheissä. Perheitä halutaan perustaa ja niitä myös arvostetaan paljon. Perheet ja perheenjäsenten väliset perhesuhteet ovat yhä edelleen toivottuja ja haluttuja (Sevón & Notko 2008, 18–19). Parisuhteen ja oman perheen muodostaminen joko avo- tai avioliittona on säilynyt suosiossa perheiden moninaistumisesta huolimatta (Huttunen 2001, 51).

Perheet ovat osa sitä ympäröivää yhteiskuntaa. Perheen arkea tuotetaan ja rakennetaan perheissä jatkuvasti ympäröivän yhteiskunnan muodostamisessa puitteissa (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 13). Pystyäkseen toimimaan muuttuvassa yhteiskunnassa myös perheiden pitää muuttua. Korvela (2003, 153) esittää, että vuorovaikutus kodin ulkopuolella olevan yhteiskunnan kanssa saa aikaan sen, että perhe ja koti eivät ole pysyviä instituutioita. Yhteiskunnan muutoksesta seuraa uusia ja erilaisia odotuksia perheitä kohtaan. Työelämän muutokset vaikuttavat näin ollen myös perheisiin kohdistuviin odotuksiin.

2.3 Vanhempien työssäkäynti

Ihmisillä on tietty määrä tunteja käytettävissään vuorokaudessa. Vanhemmilla, jotka työskentelevät kodin ulkopuolella, vuorokauden tunteista suuri osa kuluu työn tekemiseen. Jäljelle jäävät tunnit on jaettava lasten hoitamiseen ja kasvattamiseen, kodinhoitoon, itselle, parisuhteelle, ystäville ja joskus myös omille vanhemmille. Vanhemmat saattavat kokea, että aikaa jollekin elämänalueelle jää vähemmän kuin he toivoisivat, mutta toisaalta aikaa ei ole mahdollista nipistää mistään muustakaan pois. Perhe ja työ ovat ne kaksi suurinta vastinparia; molemmat voivat lisätä hyvinvointia, mutta mikäli niiden välillä on suuri konflikti, vanhemmat joutuvat tasapainoilemaan niiden välillä, ja niistä voi tulla hyvinvointia kuormittavia.

Suomalaisen työn ja perheen yhdistelmän tyypillinen piirre on se, että molemmat vanhemmat käyvät töissä (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 31). Suomessa miesten ja naisten työssäkäynti on kansainvälisten vertailujen suhteen huomattavan tasaista, eikä lasten saanti tee tähän eroa. Suomen sosiaalipolitiikka tukee sitä, että molemmat vanhemmat työskentelisivät kokopäiväisesti kodin ulkopuolella tarjoamalla kustannuksiltaan edullista yleistä ja yksityistä lastenhoitoa ja vanhustenhoitoa. (Nätti ym. 2012, 298.)

Pikkulapsiperheiden vanhemmat tekevät töitä enemmän kuin muissa perhemuodoissa. Lapsiperheiden vanhempien keskimääräinen yhteenlaskettu viikkotyöaika on selvästi suurempi kuin lapsettomien parien. Pienten lasten isät tekevät ylitöitä jopa useammin kuin muut miehet. Työelämän tahdin voi näin ollen nähdä tiukentuneen, mikä tekee vanhempien tasapainoilun perheen ja työn yhä haastavammaksi. (Bardy, Salmi & Heino 2002; Tammelin 2009.)

Työ ja perhe ovat usein tärkeimpiä aikuisten elämän osa-alueita. Molemmat voivat tuottaa merkityksellisiä ja parhaimmillaan voimauttavia kokemuksia elämään, mutta toisaalta ne voivat myös ristiriidassa ollessaan viedä voimavaroja yksilön elämästä. Kun työn ja perheen vaatimukset ja yksilön odotukset, kyvyt ja taidot vastaavat toisiaan, työn ja perheen yhteensovittamisessa on kyse myönteisestä vuorovaikutuksesta (Kinnunen & Mauno 2002, 102). Työn ja perheen vuorovaikutus saattaa kuitenkin muuttua haasteelliseksi, jos työn kielteiset vaikutukset näkyvät kotona esimerkiksi työn kuormittavuudesta tai kiireestä johtuvana väsymyksenä.

Vanhempien kokemuksiin perheen ja työn yhteensovittamisesta vaikutti työaikojen lisäksi myös perhemuoto ja se, minkä ikäisiä perheen lapset olivat. Jacobs ja Gerson (2001, Bianchin ja Milkien 2010, 711 mukaan) esittävät, että elämässä on vaiheita, milloin perheen ja työn välinen konflikti on todennäköisempää. Konfliktiin vaikuttaa esimerkiksi se, minkä ikäisiä kotona asuvat lapset ovat, onko perheen aikuinen yksinhuoltaja äiti vai kahden ansaitsijan pariskunta vai jokin muu järjestely. Perheissä, joissa lapset ovat vanhempia, työaikojen ja kouluaikojen yhteensopimattomuus tekee järjestelyistä henkisesti ja emotionaalisesti haastavampia.

2.4 Työskentely epätyypillisinä työaikoina

Presserin (2003, 7) tutkimustulokset työaikakäytäntöjen muutoksesta teollisesta työajasta siirryttäessä jälkiteolliseen työaikajärjestelyyn esittävät, että työaikojen muutos on ollut radikaalinen. Suomalaisessa yhteiskunnassa muutokset eivät kuitenkaan ole olleet yhtä jyrkkiä. Lehdon ja Sutelan (2008, Tammelin ja Rönkän 2013, 307 mukaan) työolotutkimuksen mukaan Suomessa noin kolmannes kaikista palkansaajista työskentelee epätyypillisinä työaikoina. Päivätyö on kuitenkin edelleen tyypillisin työaikamuoto. Koko yhteiskunta on suunniteltu tyypillisten teollisten työaikojen ympärille. Mikäli henkilö

työskentelee epätyypillisinä työaikoina, kuten iltaisin, öisin tai viikonloppuisin, hänen aikarytmensä eroavat yhteiskunnan aikarytmeistä.

Lapsiperheiden vanhemmat tekevät muita aikuisia enemmän töitä, minkä lisäksi lapsiperheiden vanhemmista yhä useampi myös tekee töitä epätyypillisinä työaikoina. Presserin (2003, 7) mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelee joka kolmannen lapsen äiti ja useamman kuin joka toisen lapsen isä. Joka viidennen lapsen molemmat vanhemmat tekivät ansiotyötä epätyypillisinä työaikoina. Joka neljännessä kahden työssäkäyvän vanhemman perheessä vähintään toinen työskentelee epätyypillisinä työaikoina. Oma tai puolison työskentely epätyypillisinä työaikoina vaikuttaa usein työn ja perheen yhteensovittamiseen. Varsinkin silloin, jos molemmat puoliset työskentelevät epätyypillisinä työaikoina ja tekevät vaativaa työtä, perheen arkirutiinien järjestely sekä lasten hoitopaikkaan ja harrastuksiin viemiset ja hakemiset vaativat sovittelua.

Bianchin ja Milkien (2010, 711) tutkimuksen mukaan perheet, joissa vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, viettivät pääasiassa enemmän aikaa lastensa kanssa kuin vanhemmat, jotka työskentelivät tyypillisinä työaikoina. Niissä perheissä, joissa äidit työskentelivät tyypillisten työaikojen sijaan iltaisin, isät osallistuivat enemmän lasten hoitoon, vanhemmat viettivät enemmän aikaa lasten kanssa ja olivat yleisesti tietoisempia lastensa elämästä ja toiminnasta. (Barnett & Gareis 2007, Bianchin ja Milkien 2010, 711 mukaan). Wightin, Raley'n ja Bianchin (2008, Bianchin ja Milkien 2010, 711 mukaan) tutkimuksen mukaan epätyypillisistä työajoista erityisesti iltavuorot häiritsivät vanhempien toimintaa. Iltavuoroissa työskentelevillä vanhemmilla ei ollut samalla lailla mahdollisuuksia ruokailla perheen kesken ja osallistua kotitöiden tekoon.

Työaikojen sijoittuminen iltoihin tai viikonloppuihin tarjoaa kahden vanhemman perheissä mahdollisuuden järjestää työajat niin, että molemmat työskentelevät eri aikoina. Tällainen työaika mahdollistaa, että vanhemmat järjestävät lastenhoidon kodissaan. Tutkimusten mukaan (Morehead 2003, Hosking & Westernin 2008, 8 mukaan) peräkkäiset työajat voivat tukea työn ja perheen tasapainoa edistäessään tasa-arvoisempaa lastenhoitoa äitien ja isien kesken. Strazdins ja tutkijaryhmä (2004, 1525) näkevät vastaavasti, että perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, on vaikeampaa selviytyä perhe-elämään liitetyillä perustavanlaatuisille alueilla. Haasteen voi muodostaa esimerkiksi aterioiden ja vapaa-ajan jakaminen, lastenhoidon järjestäminen ja vanhempien työaikojen sovittaminen yhteen lasten aikataulujen ja tarpeiden kanssa. (Strazdins ym. 2004, 1525.)

Hoskingin ja Westernin (2008, 9) mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla on vähemmän mahdollisuuksia yhdistää työtä ja perhettä kuin vanhemmilla, jotka työskentelevät tyypillisinä työaikoina. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työaikaa nähdään määrittävän pikemminkin työnantajien tarpeet kuin heidän omat tarpeensa. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että epätyypillisinä työaikoina työskentelevä vanhempi kokee perheen ja työn yhteensovittamisen vaikeaksi.

Naiset työskentelevät miehiä enemmän epätyypillisinä työaikoina, mikä voi aiheuttaa konfliktia perheen ja työn yhteensovittamisen osalta. Kun vanhemmista äiti työskentelee epätyypillisinä työaikoina, isän tulee osallistua tällöin aktiivisemmin lasten- ja kodinhoitoon. Hoskingin ja Westernin (2008, 9) mukaan naisten työssäkäynti voi aiheuttaa myös isille kokemuksen perheen ja työn yhteensovittamisen vaikeudesta. Miehet voivat kokea, että he eivät pysty mukautumaan lisääntyneisiin isyyden vaatimuksiin. Mikäli perheissä äiti työskentelee epätyypillisinä työaikoina, äidin lisäksi myös isä voi kokea tämän myötä haasteita perheen ja työn yhteensovittamisessa.

Työn ja perheen yhteensovittamisen lisäksi perheet kokevat haasteellisiksi myös tilanteet, joissa joudutaan tekemään työn ja perheen suhteen toisensa poissulkevia joko tai – valintoja. Jos jäädytään ylitöihin, on ylitöihin käytetty aika pois perheeltä tai jos kieltäydytään ylitöistä, saattaa muu työyhteisö jäädä pulaan. Työ ja perheen yhteensovittamisesta vastuutettiin yksilöitä: kysymys on yksilöiden valinnoista ja vastuusta pitää eri elämänalueet erillään ja huolehtia siitä, etteivät työhön liittyvät ongelmat tule kotiin. (Turpeinen & Toivanen 2008.)

3 PERHEIDEN ARKI JA ARJEN RYTMIT

Arjen käsitettä pidetään arkiajattelussa hyvin itsestään selvänä miettimättä sen tarkemmin, mitä arkeen sisältyy. Arki on jotakin, minkä kaikki ymmärrämme, mutta sen tarkempi määrittely osoittautuukin hankalaksi. Useat tutkijat ovat kuitenkin yrittäneet määritellä arkea. Tässä luvussa tarkastellaan Salmen (2004) ja Felskin (2000) arjen määritelmiä, jonka jälkeen esitetään Rönkän ja Korvelan (2009) perhearjen määritelmää ja sen kolmea ulottuvuutta: aikaa, tunteita ja toimintoja. Näitä perhearjen ulottuvuuksia kutakin käsitellään tarkemmin omissa alaluvuissaan.

3.1 Arjen määritelmä

Arkielämän käsitteen määrittelemineen on haastavaa. Kysymys, mitä arkielämä on, saattaa ensi alkuun tuntua naiivilta. Me kaikkihan tiedämme, mitä se on, koska elämme sitä. Arki koetaan itsestään selvänä. Arkielämän määrittelyn erityisyys on kuitenkin siinä, että vaikka kaikki tuntevat sen, sitä on vaikea hahmottaa sanoin. Tämä ongelmallisuus näkyy myös siinä, että arkielämää on käsitteellistetty hyvin monenlaisin tavoin. Tehdessä tutkimusta arkielämästä haasteen muodostaa taas se, miten tutkija pystyy havaitsemaan arjen itsestäänselvydet. (Salmi 2004, 14–15.)

Arkiajattelussa arki mielletään usein hyvinkin selvästi. Silloin se käsitetään rutiineina, toistuvuutena tai vastakohtana juhlalle (Salmi 2004, 15). Useat tutkijat ovat kuitenkin pyrkineet myös määrittelemään arkea. Felski (2000) määrittelee arjen ajallisuuden, tilallisuuden ja modaalisuuden kautta. Arjen ajallisuus on toistavaa, tilallisuus kodintuntua ja modaalisuus tavanmukaisuutta. Hän näkee arjen yhdeksi keskeiseksi ulottuvuudeksi arkiajattelussakin esille tuodun ajallisuuden. Felskin mukaan arjen ajallisuudessa on kyse ennen kaikkea toistoista. Nukkuminen, syöminen ja työnteke noudattavat säännöllisiä rytmejä, jotka liittyvät laajempiin toiston kierteisiin, kuten viikonloppuihin, lomiin ja uusien lukuvuosien alkuun. Arki koostuu ajallisesti toistoista, jotka luovat arkeen syklisen rytmin. (Felski 2000, 81–85; Jokinen 2005, 27–30.)

Salmi (2004, 23) esittää, että arkielämä on prosesseja, joissa ihmiset muokkaavat arkielämän rakenteellisia ehtoja eleyksi elämäksi. Tämä määritelmä tuo esiin vuorovaikutuksen ihmisten jokapäiväisten toimintakäytäntöjen ja yhteiskunnallisten rakenteiden välillä. Se korostaa

rakenteellisen tason ja arkielämän jatkuvaa virtausta, jossa syntyy sekä jatkuvuus että muutos. Felski (2000) näkee toisena arkeen kuuluvaksi ulottuvuudeksi tilallisuuden eli kodintunnon. Kodintuntu syntyy ajan ja tilan muokkaamisen jälkeen. Kodintuntu ja rutiinit syntyvät neuvotteluiden, konfliktien ja hallinnointien kautta. Arkeen liittyviin tiloihin Felski näkee kuuluvan niin työpaikan, kodin ja ostoskeskukset kuin myös paikkojen väliseen liikkumiseen käytetyt tilat, kuten kävelyn, ajamisen ja lentämisen. Teknologian kehittymisen ja niiden käytön yleistymisen myötä tilaulottuvuuteen on katsottu liittyvän myös teknologia televisioiden, puhelinten ja tietokoneiden kautta. (Felski 2000, 81–85; Jokinen 2005, 27–30.)

Felskin (2000) modaalinen arjen ulottuvuus tulee taas näkyviin ihmisten teoissa ja asenteissa. Arki on rutinoitumisen eletty prosessi, jossa mukaudutaan oletuksiin, käyttäytymissäntöihin ja käytäntöihin, jotka näyttävät itsestään selviltä. Nämä tavat ovat usein puoliautomaattisia, hajamielisiä ja tahattomastikin toistettuja tekoja. (Felski 2000; Jokinen 2005, 28–29.)

Rönkä ja Korvela (2009, 88) ovat määritelleet perheen arkea, joka on lähellä arjen määritelmää, mutta se määrittyy ja sitä rajaa perheen konteksti. Perheen arki nähdään prosessina, jossa perheenjäsenet jatkuvasti luovat ja rakentavat ajassa ja tilassa, yhdessä ja erikseen materiaalisia, mentaalisia ja sosiaalisia merkityksiä. Perheen arjessa nähdään olevan kolme keskeistä ulottuvuutta: tunteet, toiminnot ja aika. Näiden ulottuvuuksien suhteen tarkasteltaessa arki on jatkuvasti rakentumassa oleva prosessi. Prosessin nähdään olevan tunteiden siirtoa, johon liittyy toimintaa ja aikataulutusta sekä perheen sisäisten että myös perheen ulkopuolisten kontekstien kanssa (Rönkä & Korvela 2009, 88–96.)

3.2 Tunteet perheiden arjessa

Perheiden arjessa ovat olennaisesti läsnä perheenjäsenten tunteet ja tarpeet. Tunteet tulevat helposti näkyviksi perheiden arjessa, koska perheissä kohtaavat monet eri äänet, jotka voivat arjen rutiinien ja hässäköiden keskellä risteytyä keskenään. Jokainen perheenjäsen tuo kotiin kokemuksiaan myös kodin ulkopuolelta. Iltapäivä, kun perheenjäsenet palaavat kotiinsa töistä, koulusta tai hoitopaikasta, on herkkää aikaa kielteisten tunteiden, kuten turhautumisen ja vihan purkautumiselle. Kielteisille tunteille on tavanomaista niiden leviäminen ja vaikuttaminen perheen ilmapiiriin ja suhteeseen muihin perheen jäseniin. (Rönkä & Korvela 2009, 90.)

Rönkä, Laitinen ja Malinen (2009) tarkastelivat Paletti-tutkimuksessa sitä, millaisia mielialoja vanhemmilla oli päivän mittaan kotona ja työssä. Sekä Rönkän, Laitisen ja Malisen tutkimuksen kuin myös Miettisen ja Rotkirchin (2012) tutkimusten mukaan tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat arki-illat ja viikonloput aikoina, jolloin koetaan eniten rentouden ja tyytyväisyyden tunteita. Viikonloppuina ei ole työn tai koulun asettamia vaatimuksia tai suorituspainetta, vaan perhe saa viettää yhdessä rentoa yhdessäoloa. Stressitöntä yhteistä aikaa vanhemmat kokivat tarvitsevansa työstressistä palautumiseen. (Rönkä, Laitinen & Malinen 2009, 220.)

Almeidan ja McDonaldin (1998, Rönkän ja Korvelan 2009, 91 mukaan) tutkimuksen mukaan tunteet rytmittyvät päivien ja viikkojen mukaan. Rytmit rytmitelevät arkipäivän ja viikonloppun rakenteen mukaisesti. Se, millaista perheiden arki kulloinkin on, vaihtelee myös kausien mukaan vaihteluista. Esimerkiksi kesäaikaan tai muina loma-aikoina perheiden arki voi olla tynempää kuin muina kausina. (Rönkä & Korvela 2009, 97.)

Välillä perheenjäsenten tunteet ja tarpeet ovat helposti sovitettavissa yhteen, mutta toisinaan ne tuovat mukanaan myös kitkaa ja erimielisyyksiä. (Sevón & Malinen 2009, 228.) Perhe voi merkitä jäsenilleen tilaa, jossa he kokevat helpoimmaksi ilmaista myös kielteisiä tunteitaan. Perheessä uskalletaan ilmaista näitä tunteita, koska perhesuhteet – erityisesti lapsen ja vanhemman välinen suhde sekä sisarusuhde – ovat pysyvämpiä kuin muut ihmissuhteet (Rönkä & Sallinen 2008, 57).

3.3 Toiminnot perheiden arjessa

Toiminnoilla viitataan perheiden kontekstissa siihen, mitä perheen jäsenet tekevät yhdessä, mitä he tekevät erikseen ja kuinka kulttuuriset perinteet ja myytit ohjaavat yksilöiden toimintaa. Fiese, Tomcho, Douglas, Josephs, Poltrock ja Baker (2002, 384) näkevät, että rutiineihin ja rituaaleihin liittyvät jatkuvuuden, kommunikoinnin ja sitoutumisen ulottuvuudet. Rutiineihin nähdään sisältyvän hetkittäistä ajallista sitoutumista, ja niitä toistetaan usein tiedostamattomasti ilman, että omaa tai perheen toimintaa analysoidaan tarkasti. Rutiinit ovat myös toistuvia ja ne tunnistetaan niiden jatkuvuudesta. Perheen arjessa nähdäänkin olevan ominaista syklisyys, jolloin tietyt tilanteet ja rutiinit toistuvat kerta toisensa jälkeen päivästä ja viikosta toiseen. (Rönkä ym. 2009b, 12; Tammelin & Rönkä 2013, 306.)

Jatkuvuuden lisäksi rutiineihin ja rituaaleihin nähdään liittyvän kommunikoinnin ulottuvuus. Fiese ja tutkijaryhmä (2002, 382) esittävät, että rituaaleihin liittyy symbolista kommunikaatiota ja rituaalien nähdään ilmentävän sitä, millaisia perheenjäsenet ovat ryhmänä. Tämä saa tukea tutkimuksista, joiden mukaan perheenjäsenet kokevat perheen yhdessä viettämän ajan tärkeimmäksi perheen toiminnoksi. Milkien, Mattinglyn, Nomaguchin, Bianchin ja Robinsonin tutkimuksen (2004, 739) mukaan vanhemmat kokivat perheajan tärkeäksi kokemukseksi, joka tuottaa lapsille pitkäkestoisia ja mukavia muistoja, ja on tärkeä lasten kasvun ja kehityksen kannalta. Vanhemmat kokivat, että lasten kanssa toimiminen on mukavampaa kuin palkkatyö, ystävien kanssa oleminen ja muut vapaa-ajan aktiviteetit.

Perheiden arkea tarkastellaan usein vanhempien työaikojen, lasten hoitoaikojen ja nukkuma-aikojen sekä ruokailurytmien näkökulmasta. (Rönkä ym. 2009b, 12; Tammelin & Rönkä 2013, 306.) Fiesen ja tutkijaryhmän (2002, 384), Miettisen ja Rotkirchin (2012, 117–118) sekä La Vallen, Arthurin, Millwardin, Scottin ja Claydenin (2002) mukaan ruokailu erottuu selkeästi yhdeksi perheen tärkeimmistä toiminnoista. Ruokailu on yksi perheiden arkeen kuuluvista toistuvista tilanteista, joissa perheenjäsenet ovat yhdessä. Miettisen ja Rotkirchin (2012) mukaan monelle vanhemmalle perheen yhteiset ruokailuhetket ovatkin tärkeitä, vaikkakaan arjen kiireiden keskellä päivällistä ei kuitenkaan aina pidetty otollisimpina yhteisenä hetkenä. Arkena ruoka pyrittiin usein valmistamaan ja syömään mahdollisimman nopeasti, jotta ehditään muiden toimintojen pariin. Sen sijaan viikonloput tarjosivat mahdollisuuden rauhoittua kokkaamaan ja syömään koko perheen kesken. La Vallen ja tutkijaryhmän (2002) mukaan ruokailu on myös epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä tärkeää ajanviettoa. Päivällinen mahdollisti vanhempien ja lasten viettää laatu-aikaa yhdessä. Tämän rituaalin nähtiin takaavan säännöllisen kontaktin ja kommunikaation eri perheenjäsenten välillä. Vanhempien ja lasten keskustelut vastaavasti tukevat perheen keskisiä vuorovaikutussuhteita. Perheiden onkin tapana määrittää rutiinien pohjalta sitä, keitä he ovat ja mihin he kuuluvat. Yksilön kokemus kuulumisesta johonkin viittaa arjen toimintojen ulottuvuuksista tunteiden tason sitoutumisen ulottuvuuteen. (Fiese ym. 2002, 382–384.)

Fiesen ja hänen tutkijaryhmänsä (2002, 388) mukaan perheiden päivittäisiin ja viikottaisiin rutiineihin kuuluvat ruoka-aikojen lisäksi nukkuma-ajat, säännölliset yhteydenpidot sukulaisiin ja television katsominen. Miettisen ja Rotkirchin (2012, 117–118) tutkimuksessa vanhemmat kuvasivat myös television katsominen tärkeäksi perheen yhteiseksi hetkeksi.

Television katselu itse asiassa oli monelle niin arkinen asia, ettei sitä mainittu tutkimuksessa aina erikseen edes esille. Rutiineihin kuuluvat toiminnot ovat perheiden kannalta tärkeitä. Fiese tutkijaryhmineen (2002, 388) näkee, että rituaaleista tekee merkityksellisiä erityisesti ne hetket, jolloin perheet kokoontuvat yhteen, olipa se ruokailun tai television katsomisen parissa. Rutiinit tarjoavat ajan ja mahdollisuuden kokoontua yhteen, mikä vahvistaa perheenjäsenten välisiä suhteita ja perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kaikissa perheissä arki ei määrity yhtä vahvasti rutiinien mukaan. Fiesen ja tutkijaryhmän (2002, 384) mukaan perheissä, joissa keskityttiin kasvattamaan lasta, oli vähemmän säännöllisiä ja ennustettavissa olevia rutiineja. Näissä perheissä ilmaistiin myös vähemmän perheiden yhdessä olemiseen liittyviä tunteita kuin perheissä, joissa nuorin lapsi oli esikouluikäinen tai tätä vanhempi. Mikäli perheen lapset ovat jo vanhempia ja voivat osallistua enemmän perheen elämään, rutiineista tulee säännöllisempiä ja rituaaleina merkityksellisempiä. Kun lapsi kasvaa ja tulee kyvykkäämmäksi, hänen mahdollisuutensa osallistua aktiivisemmin perheen rutiineihin kasvavat.

La Vallen ja tutkijaryhmän (2002) mukaan päivällisen ja television katsomisen lisäksi perheiden lomat koettiin tärkeäksi perheiden yhdessä viettämäksi ajaksi. Miettinen ja Rotkirch (2012, 118) näkevät myös, että pienet irtiotot arjesta ovat kiitollisinta perheaikaa. Perheen loman tarkoituksena on usein vapautuminen arjen suorittamisesta ja aikatauluista. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien parissa tehdyn tutkimuksen pohjalta La Valle tutkijaryhmineen (2002) esittää, että mikäli vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, perheen yhteisen ajan löytäminen lomien viettoa varten koetaan haasteelliseksi. Tutkimuksen mukaan perheiden yhteisiä lomia vietettiinkin kaikista vähiten perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina tai kahdenvanhemman perheissä, joissa isä työskenteli epätyypillisinä työaikoina.

3.4 Aika perheiden arjessa

Ajan katsotaan olevan niin kiinteä osa perheiden arkea, että useat tutkijat ovat pitäneet aikaa yhtenä perheen arjen perusolottuvuuksista (Rönkä & Korvela 2009; Malinen & Rönkä 2009, 180). Aika ei liity vain siihen, miten ja mihin perheenjäseneet kuluttavat aikaa, vaan myös toiminnan ja tunteiden ajalliseen järjestykseen, kuten ajanjaksoihin, tempoon, synkronointiin sekä niiden yhteensovittamiseen, keston, jaksoihin ja ajallisiin rytmeihin. Perheiden kohdalla

ajalla viitataan aikatauluihin, avainhetkiin, perheaikaan ja perhearjen kuumiin ja kylmiin hetkiin. (Rönkä & Korvela 2009, 92.)

Tubbsin, Royn ja Burtonin (2005, 79–82) mukaan vanhemmat määrittelevät perheajan ajaksi, jolloin ollaan yhdessä edistääkseen perheenjäsenten välisiä suhteita. Perheajaksi määriteltiin helpon yhdessä vietetty aika, joka tuotti positiivisia tai unohtumattomia muistoja. Toimintaa itsessään ei kuitenkaan pidetty perheaikana, vaan tällöin toiminnan tuli mahdollistaa vanhempia vastata ja arvostaa lastensa tunteita. Robinson ja Godbey (1997, Nätin ym. 2012, 307 mukaan) ovat vastaavasti erottaneet perheiden ajankäytön neljään eri luokkaan niiden käyttötapojen mukaan. He jakavat ajankäytön sopimukselliseen, sitoutuneeseen, henkilökohtaiseen ja vapaa-aikaan. Sopimuksellisella ajalla tarkoitetaan palkkatyöhön ja työmatkoihin kulunutta aikaa. Sitoutumuksellisella ajalla viitataan taas kotitöihin, lastenhoitoon ja ostoksilla käyntiin käytettyä aikaa. Henkilökohtaisella ajalla tarkoitetaan vastaavasti nukkumiseen ja ruokailuun kulunutta aikaa. Vapaa-ajaksi katsotaan taas esimerkiksi lukemiseen ja television katsomiseen tai ystävien tai harrastusten parissa käytetty aika.

Perheet eroavat toisistaan jonkin verran sen suhteen, minkä verran kukin käyttää aikaa eri Robinsonin ja Godbeyn ajankäytön luokkiin. Tubbs ja tutkijaryhmä (2005) näkevät, että perheiden on vaikea löytää aikaa perheenjäsenten välisten suhteiden kehittämiseen. Työt ja koulu vievät ison osan perheiden aikatauluista ja pienentää perheaikaa pienemmäksi. Se, että vanhemmilla ei ole aikaa töiden ulkopuoliseen toimintaa, johtaa ajan puutteeseen. Vanhemmille ajanpuute liittyy tunteeseen, etteivät he pysty selviytymään lapsiin liittyvistä merkityksellisistä tehtävistä. Nätin ja tutkijaryhmän (2012, 310) mukaan Suomessa erot perheiden välillä ajankäytön suhteen eri perhetyypeissä ovat kuitenkin yllättävän pieniä. Palkkatyöhön ja työmatkoihin kuluu vähiten aikaa tietotyötä tekevien vanhempien perheissä. Sukupuolten välillä ei ole kuitenkaan merkittäviä eroja sen mukaan, kuinka paljon he käyttävät aikaa palkalliseen työhön.

Tammelin ja Rönkä (2013, 307) esittävät, että työajan keskeisimmät ulottuvuudet ovat työajan pituus, työn ajoitus ja rytmi, ennakoitavuus sekä autonomia. Työajan pituus määrittää sen, kuinka paljon päivästä kuluu työhön ja sen ajoitus siihen, milloin työtä tehdään. Rytmillä taas viitataan siihen, kuinka kiireiseksi työntekijä työnsä kokee. Ennakoitavuus vastaavasti kuvaa sitä, kuinka pitkälle eteenpäin työntekijä tietää työaikansa. Jos työ on luonteeltaan hyvän

ennakoimatonta, se voi aiheuttaa haasteita perheen ja työn yhteensovittamisen kannalta. (Tammelin & Rönkä 2013, 307.)

Mikäli perheen vanhemmat ovat kodin ulkopuolella töissä, työn ja perheen aikataulujen järjestäminen on merkittävin jännittävä aiheuttava tekijä perheiden elämässä. Perheiden ajankäytöstä puhuttaessa vanhemmat nostavat usein esille kokemuksensa kiireestä ja aikapulasta. Varsinkin ansiotyössä käyvien lapsiperheiden isät ja äidit kokevat kärsivän usein kiireestä sekä työssään että perheessään (Miettinen & Rotkirch 2012). Perheenjäsenet yrittävät löytää aikaa perheen kanssa vietettäväksi ja vanhemmat saattavat kokevat syyllisyyttä siitä, että viettävät liian vähän aikaa lastensa kanssa. (Daly 2001, Rönkän ja Korvelan 2009, 92 mukaan.)

Nätin ym. (2012) tutkimuksen mukaan yli puolet vanhemmista koki, ettei heillä ollut riittävästi aikaa lapsilleen tai perheelleen. Kokemus ajanpuutteesta oli yleisintä tietotyötä tekevien perheiden joukossa ja harvinaisinta perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät muissa tehtävissä kuin tietotyössä. Kokemus kiireestä ja ajanpuutteesta ei ole suoraan riippuvainen työajan pituudesta. Tutkimuksen mukaan keskeisin tekijä kiireen ja ajanpuutteen kokemukseen oli kotona olevat pienet lapset. (Nätti ym. 2012, 305–307.)

Äidit kokevat isiä useammin, että heillä on liian vähän aikaa lastensa kanssa viettämiseen. Äiteihin kohdistuu myös miehiä enemmän kulttuurillisia odotuksia siitä, että heidän tulee olla aina läsnä tai heidän tulee tehdä kaikkensa lastensa eteen. Hays (1996, Milkien ym. 2004, 740 mukaan) näkee, että tätä toteutetaan riippumatta siitä, onko äiti työelämässä. Vaikka äitien rooli on laajentunut leiväntuontiin ja isien rooli vastaavasti taas lastenhoitoon, kummankin kohdalla on säilynyt vastuu sukupuolensa mukaisista perinteisistä vanhemmuuden rooleista.

Vanhempien töiden ja lasten päivähoiton tai koulun lisäksi aikaa kuluu esimerkiksi harrastuksiin, kotitöihin ja kavereiden tapaamiseen. Perheen yhteisen ajan löytäminen voikin osoittautua haastavaksi, kun jokaisella perheenjäsenellä on omat menonsa ja aikataulunsa. Perheet kokevatkin, että ansiotyöaika ja perheen muiden aikataulujen yhteensovittaminen on haasteellista. Lasten ja aikuisten erilaisten vapaa-ajan harrastusten nähdään entisestään lisäävän aikapaineita perheissä. (Miettinen ja Rotkirch 2012, 21.)

Aikaisemmin pinnalla oli puhua laatuajasta tarkoittaen sitä, että perheen kanssa toimiessa ei ollut tärkeintä yhdessä vietetyn ajan pituus vaan sen sisältö. Nähtiin, että se vähäinen aika, joka perheen kanssa pystyttiin viettämään, tuli olla mukavaa ja tarjota lapsille elämyksiä.

Tällä hetkellä laatuajasta puhuminen on kuitenkin jäänyt taka-alalle. Edelleen perheen aikaan kuitenkin ladataan odotuksia, jotka nousevat pitkälti nostalgisista mielikuvista. Arkinen perheen yhdessä oleminen ja tekeminen saattaa olla sitä, että haetaan joku perheenjäsenistä harrastuksesta ja puhellaan yhdessä automatkalla. Perheen ajan muuttuneet muodot voivat jäädä helposti nostalgisten mielikuvien varjoon, vaikka niillä voi olla suuri merkitys perheen arkiselle yhteisyyden kokemiselle. (Kuivakangas 2002, 43–44.)

Ihmisten välillä esiintyy eroa siinä, minkälaisissa olosuhteissa he kokevat kiirettä. Miettisen ja Rotkirchin (2012) tekemistä vanhempien haastatteluista kävi ilmi, että vanhempien kokemus kiireestä tai aikapulasta ei ole suorassa yhteydessä käytettävissä olevan ajan määrään. Toiset ihmiset tarvitsevat toisia enemmän aikaa tehdäksään samoja asioita niin, että niistä jää hyvä mieli. Vanhemman omien taipumusten lisäksi siihen, kuinka paljon aikaa kuluu mihinkin toimintaan, vaikuttavat lisäksi lasten iät, harrastukset ja ailahtelut. Ennen kaikkea perheen toimivuuden takana näyttäytyy olevan puolisoitten välinen työnjako ja koko perheen tiimityö. (Miettinen & Rotkirch 2012, 113–116.)

3.5 Vanhemmuuden jakaminen sukupuolen mukaan

Miesten ja naisten ajankäyttöä tutkittiin paljon 2000-luvun alussa. Tutkimusten mukaan miesten ja naisten ajankäyttö palkalliseen ja palkattomaan työhön on tullut yhä lähemmäksi toisiaan. Perinteisen sukupuoliroolijaon mukaan mies huolehtii elannon tuomisesta kotiin, kodin ”miesten” töistä ja lasten kasvatuksen päälinjoista, kun nainen taas vastaa lasten- ja kodinhoidosta. Tällainen roolijaon nähdään kuitenkin murtuneen. Ammatillisen rakennemuutoksen sekä naisten kouluttautumisen ja työmahdollisuuksien lisääntymisen myötä isien osallistumisen kodin ja lasten hoitoon on nähty lisääntyneen länsimaissa. (Huttunen 2001, 72–73.)

Pohjoismainen hyvinvointivaltio helpottaa työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista niin palveluiden kuin lakisääteisten lastenhoitovapaidenkin avulla (Lammi-Taskula 2004, 45). Työ, perhe ja muuttuvat sukupuoliroolit –tutkimushankkeessa tutkittiin työn ja perheen yhteensovittamisen valintaperusteita työssä ja perheessä. Yleisesti ja yhteisesti hyväksyttynä tavoitteena nähtiin se, että perhevelvollisuudet ja kotityöt jaettaisiin tasan puolisoitten kesken. Perhevelvollisuuksien ja kotitöiden tasajaosta päätettäessä vanhemmat näkivät kuitenkin tärkeänä ottaa huomioon perheen yksilölliset tilanteet ja sen, kuinka työnjako tilanteeseen sopii. Vanhemmat haastoivat tasajaon pitämistä itsestään selvänä tavoitteena. Vanhemmat

katsoivat, että työnjaossa ei ole ongelmaa, vaikka kotityöt eivät menisikään tasan puolisoitten kesken, mikäli molemmat ovat tyytyväisiä sopimaansa käytäntöön. (Turpeinen & Toivanen 2008, 143–145.)

Jaettuun vanhemmuuteen nähdään kuuluvan vastuun jakaminen siten, että kumpikin vanhemmista osallistuu yhtä hyvin hoivan ja huolenpidon kuin ulkoisten edellytysten turvaamiseen. Jaetun vanhemmuuden keskeinen osa koskee ansiotyön ja vanhempana olemisen sovittamista yhteen jollakin järkevällä tavalla. Vanhemmuuden hoivatyön nähdään tällöin puolittuvan isän ja äidin kesken (Huttunen 2001, 174.) Vaikka äidit osallistuvat nykyään palkalliseen työhön pitkälti samassa määrin kuin isät, silti palkattomat kotityöt jakautuvat edelleen perheissä perinteisen sukupuolikäsityksen mukaisesti. (Nätti ym. 2012, 298.)

Useat tutkimukset osoittavat, että kotitöiden tekeminen perheissä ei ole tasapuolista, vaan se on jakautunut sukupuolen mukaan. Lammi-Taskula (2004, 53) tutki perheen ja työn yhteensovittamista Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen –tutkimushankkeessa. Tutkimuksen mukaan kotitöiden jakautuminen on edelleen sukupuolittunutta. Kodin korjaustyöt olivat useimmissa perheissä pääasiassa miehen vastuulla ja vastaavasti naisilla puolestaan oli päävastuu kaikista muista kotitöistä. (Lammi-Taskula 2004, 53.) Malinen ja Rönkä (2009, 182–183) saivat tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan miehet osallistuvat vaatehuoltoon ja leipomiseen vähemmän kuin naiset, mutta sen sijaan miehet tekevät enemmän kotitöihin kuuluvia huoltotöitä enemmän kuin naiset. Mikäli perheen molemmat vanhemmat käyvät töissä, ostoksilla käyminen, naapureiden auttaminen sekä pihan ja lemmikkien hoito jakautuu sukupuolten välillä tasaisemmin. Lastenhoitoon liittyvät tehtävät jakautuvat muihin kodinhoito- ja huoltotöihin verrattuna tasaisemmin sukupuolten välillä. (Malinen & Rönkä 2009, 183.)

Bianchi ja Milkie (2010, 707–708) huomauttavat, että vaikka lastenhoito on yhä edelleen enemmän naisten kuin miesten vastuulla, niin sukupuolten välinen ero ruoanlaitossa, siivoamisessa ja lastenhoidossa on pienentynyt. (Sayer 2005, Bianchin ja Milkien 2010, 707 mukaan.) Sukupuolten välisen eron kotitöihin käytetystä ajasta ja töiden jaosta voisi ajatella johtuvan siitä, että naiset käyttävät enemmän perhevapaita ja täten ovat kotona enemmän. Malisen ja Rönkän (2009, 184) mukaan sukupuolten väliset erot kapenevat, kun molemmat vanhemmat ovat työelämässä, mutta eivät kuitenkaan poistu kokonaan. Kaventumisen

nähdään johtuvan pääasiassa miesten lisääntyneestä ajankäytöstä lasten kanssa. Vastaavasti palkkatyöhön käytetyt tunnit ovat yhä korkeammat miehillä kuin naisilla. (Bianchi & Milkie 2010, 707–708.)

Puolisoiden työajoilla on keskeinen merkitys kotitöiden jaossa. Mikäli perheessä jompikumpi puolisoista työskentelee epätyypillisinä työaikoina, vanhempien yhteinen vastuu kotitöiden tekemisessä korostuu. Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen –hankkeen tutkimustulosten mukaan erityisesti lastenhoitoon liittyvissä asioissa molempien puolisoiden vastuu lisääntyi, mikäli toinen vanhemmista oli vuoro- tai periodityössä. (Suhonen & Salmi 2004, 84.) La Vallen ja tutkijaryhmän (2002, 37–38) mukaan perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, vanhemmat pyrkivät useammin järjestelemään vanhemmuuteen liittyviä käytänteitään. Mikäli molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, isät vastasivat enemmän lastenhoidosta kuin vastaavasti silloin, jos perheessä ainoastaan isä työskenteli epätyypillisinä työaikoina.

Perheet 24/7 –hankkeen tutkimustulosten mukaan vuorotyö pääasiassa tasasi sukupuolen mukaista kotityönjakoa, kun vanhemmat olivat useimmiten eri aikaan töissä. Tutkimustuloksista oli kuitenkin huomattavissa kahdensuuntaisia kuvauksia työaikojen vaikutuksesta kotitöiden tekemiseen. Perheet 24/7 –tutkimuksessakin osa epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuvasi, että heidän työaikansa mahdollistaa sen, että heillä on enemmän aikaa käytettävissä kotitöiden tekemiselle. Näiden lisäksi saatiin kuitenkin myös toisenlaisia kuvauksia. Jotkut tutkimukseen osallistuneista vanhemmista vastaavasti kuvasivat, että työaikojen vuoksi heillä on vähemmän aikaa tehdä kotitöitä. Mikäli vanhempi oli töiden puolesta kotoa poissa, kotitöiden tekemiselle ei ollut mahdollisuutta. (Tammelin & Rönkä 2013, 315.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia perheensä arjesta. Perheen arkea tarkastelen erityisesti toimintojen ja ajan ulottuvuuksien kautta (Rönkä & Korvela 2009). Selvitän myös sitä, kuinka vanhemmat jakavat vastuutaan kodista ja lapsista puolisonsa kanssa. Lisäksi tarkastelen sitä, millaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia on löydettävissä tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arjesta.

Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin

1. Millaisena perheiden arki rytmittyy työssäkäyvien pikkulapsiperheiden vanhempien kertomana?
2. Kuinka vanhemmat jakavat vastuun kodista ja lapsista puolisonsa kanssa? Millaisia eroja on löydettävissä äitien ja isien välillä?
3. Millaisia yhteneväisyyksiä ja eroja on löydettävissä arjen rytmien kuvauksissa tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni toteutusta. Ensimmäiseksi kuvaan tutkimuksen kohdejoukkoa ja kerron, millä perusteiden olen hankkinut kyseisen aineiston. Sen jälkeen kerron käyttämästäni aineistonkeruumenetelmästä ja aineiston keruun toteuttamisesta. Lisäksi kuvaan tässä tutkimuksessa käytettyä analyysimenetelmää ja analyysissä tekemiäni ratkaisuja. Viimeiseksi tarkastelen tutkimustani ja sen tekemistä eettisestä näkökulmasta.

5.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksen kohdejoukon muodostivat lapsiperheiden vanhemmat, jotka työskentelivät joko tyypillisinä tai epätyypillisinä työaikoina. Tutkimusaineisto koostui kaikkiaan kahdestatoista tyypillisenä ja epätyypillisenä työaikana työskentelevälle vanhemmalle tehdystä haastattelusta. Tutkimuksessa haastateltiin kolme äitiä ja kolme isää perheistä, joissa vähintään toinen vanhempi työskenteli tyypillisinä työaikoina. Lisäksi haastateltiin neljää äitiä ja kahta isää perheistä, joissa vähintään toinen työskenteli epätyypillisinä työaikoina.

Tämän tutkimuksen haastattelut toteutettiin osana kahta Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkijatohtori Eija Sevónin tutkimusprojekti Pienten lasten perhearke ja myönteinen vanhemmuus toteutettiin vuosina 2011–2013. Professori Anna Rönkän johtama Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7 taloudessa –tutkimushanke toteutettiin taas vuosina 2011–2014. Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastattelut tehtiin osana Pienten lasten arki –tutkimusprojektia ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastattelut osana Perheet 24/7 –tutkimushanketta.

Tämän tutkimuksen haastatteluaineisto pyrittiin valikoimaan Pienten lasten arki ja Perheet 24/7 –tutkimushankkeiden tutkimusaineistosta siten, että ne tarjoaisivat mahdollisimman laadukasta aineistoa tämän tutkimuksen tutkimustehtävän kannalta. Pienten lasten arki –tutkimuksen tavoitteena oli tutkia eri perheenjäsenten näkökulmasta, millainen perhearke ja vanhemmuus ovat tyydyttäviä yleisesti ja päivittäisellä tasolla. Tutkimuksessa oli kiinnostuttu erityisesti lasten näkökulmasta. Lasten lisäksi tutkimuksessa haastateltiin myös vanhempia heidän kokemuksistaan ja kokemuksilleen antamistaan merkityksistä perhesuhteissa

elämisestä. Tämän tutkimuksen aineisto vanhemmilta, jotka työskentelivät tyypillisinä työaikoina, on peräisin näistä haastatteluista.

Perheet 24/7 –tutkimushankkeessa tarkasteltiin vanhempien vuorotyön yhteyksiä perhe-elämään ja alle kouluikäisten lasten hyvinvointiin. Tutkimuksessa selvitettiin, miten epätyypillinen työaika ja erilaiset lastenhoitojärjestelyt heijastuvat perheisiin, sekä sitä miten vanhemmat ja lapset niihin suhtautuvat. Tutkimuksessa kerättiin aineistoa vanhemmille ja päiväkodin työntekijöille osoitetuilla web-kyselyillä sekä lasten kuulemiseen kehitetyillä tutkimusmenetelmillä. Web-kyselyjen lisäksi vanhemmille ja päiväkodin työntekijöille tehtiin haastattelut määrällisillä tutkimusmenetelmillä saatujen tietojen syventämiseksi. Tässä tutkimuksessa käytetyt haastattelut ovat peräisin epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastatteluista.

Kohdejoukon valinnassa tärkeänä kriteerinä pidettiin sitä, että haastatteluja olisi valittu yhtä paljon sekä äideiltä että isiltä ja haastateltavan perheessä molemmilla vanhemmilla olisi ollut samanlaiset työajat ja perheessä olisi vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Kohdejoukon valinnassa tärkeänä kriteerinä toimi se, että haastatteluja olisi valittu yhtä paljon sekä äideiltä että isiltä. Tutkimuksessa jouduttiin kuitenkin tinkimään siitä, että sekä äitien että isien haastatteluja olisi ollut yhtä monta. Vanhemmuustutkimusta on tehty paljon äitiyden näkökulmasta, mutta tässä tutkimuksessa valintaperiaatteena oli tasapuolisuus naisten ja miesten kerronnan välillä, sillä vanhemmuus ei ole pelkästään äitiyttä vaan myös isyyttä. Vanhempien kokemuksia tutkittaessa tulee näin ollen tutkia sekä äitien että isien kokemuksia. Aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. Rönkä ym 2014) on kuitenkin huomattu, että naiset osallistuvat miehiä aktiivisemmin tutkimuksiin, mikä näkyi myös tässä tutkimuksessa. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastatteluita on sama määrä sekä äideiltä että isiltä, mutta sen sijaan tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastatteluista neljä on äitien haastatteluita ja kaksi isien haastatteluita. Taulukoissa 1 ja 2 on kuvattuna haastateltavien taustatietoja, kuten sukupuoli, perheen lapset ja vanhempien työajat.

TAULUKKO 1 Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden tietoja

	Haastateltava	Lapsi/lapset	Perheen vanhempien työajat
Perhe 1	Isä	3 lasta	Molemmat vanhemmat työskentelevät tyypillisinä työaikoina
Perhe 2	Äiti	2 lasta, joista toinen esikoulussa ja toinen koulussa	Äiti päivätyössä, johon sisältyy ulkomaan-matkoja
			Puolisolla päivätyö, johon kuuluu ajoittaista reissaamista Suomessa
Perhe 3	Äiti	2 lasta, joista toinen esikoulussa ja toinen koulussa	Molemmat vanhemmat työskentelevät tyypillisinä työaikoina
Perhe 4	Äiti	2 lasta, joista toinen esikoulussa ja toinen koulussa	Molemmat vanhemmat työskentelevät tyypillisinä työaikoina
Perhe 5	Äiti	3 lasta, joista 2 kouluikäistä ja yksi alle kouluikäinen	Äiti päivätyössä
			Puoliso päivätyössä, johon sisältyy ajoittaisia yön yli kestäviä matkoja
Perhe 6	Isä	2 lasta, joista toinen alle kouluikäinen ja toinen kouluikäinen	Isä päivätyössä
			Puolison työajat eivät käy selville

Haastattelut pyrittiin valikoimaan myös siten, että haastateltavien perheissä molemmilla vanhemmilla olisi samankaltaiset työajat ja perheissä olisi alle kouluikäinen lapsi. Kaikki haastateltavat olivat kaksivanhempaisesta perheestä, mutta kaikissa perheissä molemmat vanhemmat eivät olleet työelämässä. Yhden epätyypillisinä työaikoina työskentelevän isän puoliso oli kotona hoitamassa lapsia. Vanhempien jako heidän työaikojensa mukaan ei ollut myöskään täysin yksioikoista, koska heidän työaikansa eivät täysin noudattaneet tyypillisten

tai epätyypillisten työaikojen määritelmiä. Tyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kahden työhön sisältyy työskentelyä tyypillisten työaikojen ulkopuolella. Jako tyypillisiin ja epätyypillisiin työaikoihin tehtiin kuitenkin sen perusteella, minkälaisina työaikoina vanhempi pääasiassa työskenteli. Kaikkien haastateltavien vanhempien lapset eivät olleet myöskään alle kouluikäisiä, vaan yhdessä epätyypillisinä työaikoina työskentelevän vanhemman perheessä molemmat lapset olivat jo kouluikäisiä.

Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työajat poikkesivat jonkin verran toisistaan. Haastateltavista vanhemmista yksi työskenteli 3-vuorotyössä, kaksi vanhempaa 2-vuorotyössä ja toiset kaksi vanhempaa yövuorossa. Yksi haastateltavista vanhemmista teki kellon ympäryksen ajan töitä joko aamusta iltaan tai illasta aamuun. Monen epätyypillisinä työaikoina työskentelevän vanhemman perheissä myös heidän puolisonsa työskenteli epätyypillisinä työaikoina.

TAULUKKO 2 Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden tietoja

	Haastateltava	Lapsi/lapset	Perheen vanhempien työajat
Perhe 7	Isä	2 alle kouluikäistä lasta	Isällä yötyö
			Puolisolla epätyypilliset työajat
Perhe 8	Isä	2 pientä lasta	Isällä 2-vuorotyö: vuorot klo 8-16/17, 20-02
			Puoliso kotona lapsia hoitamassa
Perhe 9	Äiti	2 lasta, joista toinen koulussa ja toinen esikoulussa	Äidillä 3-vuorotyö: vuorot klo 6-14, 14-22, 22-06
			Puoliso vuorotyössä
Perhe 10	Äiti	2 alle 3-vuotiasta lasta	Äidillä 12,5 tunnin pituinen työpäivä: aamusta iltaan tai illasta aamuun
			Puoliso aamusta aamuun töissä
Perhe 11	Äiti	2 kouluikäistä lasta	Äidillä yötyö
			Puoliso vuorotyössä
Perhe 12	Isä	3 alle 3-vuotiasta lasta	Isällä 2-vuorotyö: vuorot klo 06-14, 14-22
			Puolison työajasta ei tietoa

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus edustaa fenomenologista laadullista tutkimusta (Metsämuuronen 2011, 225). Tutkimus toteutettiin käyttämällä tutkimusmenetelmänä haastattelua. Haastattelut toteutettiin temahaastatteluina, jolloin haastattelun aihepiirit eli tema-alueet oli etukäteen määriteltyjä, mutta eivät tarkkaan strukturoituja (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tämän tutkimuksen tutkimusaineistona käytetyt haastattelut ovat peräisin Pienten lasten arki- ja Perheet 24/7 -

tutkimushankkeista, jolloin myös näiden hankkeiden haastatteluissa käytetyt haastattelurungot ovat olleet erilaiset. Kummankin tutkimushankkeen haastattelurungot on esitetty liitteissä 1 ja 2. Kummankin hankkeen haastatteluissa on käsitelty samoja ja samankaltaisia teemoja. Molemmille haastatteluille yhteisiä teemoja ja tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä teemoja olivat vanhempien työaika, perheen arki ja vanhemmuus. Sekä Pienten lasten arki että Perheet 24/7 –hankkeiden tutkimusaineisto tarjosi relevanttia aineistoa tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin.

Teemahaastattelu sopii käytettäväksi tutkimusmenetelmäksi silloin, kun tutkimuksen kohteena ovat intiimit tai arat aiheet tai joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, kuten arvostuksia, ihanteita ja perusteluja (Metsämuuronen 2011, 247). Muodoltaan avoimessa teemahaastattelussa tutkittavien on mahdollista halutessaan puhua varsin vapaamuotoisesti tutkimuksen kannalta oleellisista aiheista, milloin aineiston nähdään edustavan vastaajien puhetta itsestään. Muissa puolistrukturoiduissa haastatteluissa esimerkiksi kysymykset tai jopa kysymysten muoto ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelusta kuitenkin puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole kuitenkaan täysin vapaa. Lisäksi teemahaastattelussa käytettävät teemat takaavat sen, että jokaisen tutkittavan kanssa puhutaan edes jossain määrin samoista asioista. Teemat auttavat myös lähestymään tutkimusaineistoa analyysivaiheessa jossain määrin jäsentyneesti. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 194; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75; Eskola & Suoranta 1998, 86–88.)

Ennen empiirisen aineiston hankkimista haastattelurungon laatimiseksi oli tutustuttava aikaisemmin aihetta käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Aikaisempien tutkimustulosten pohjalta muodostettiin teemat, joita haastatteluissa haluttiin käydä läpi. Teemat on pyritty kääntämään haastattelua varten tutkittavien ymmärtämälle kielelle. Kvantitatiivisen tutkimusperinteen piirissä vastaavasta prosessista käytetään termiä operationalisointi, mutta Eskolan ja Suorannan (1998, 78) mukaan myös kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä voidaan tietyin varauksin puhua operationalisoimisesta. (Eskola & Suoranta 1998, 78.)

Tähän tutkimukseen valittiin haastattelut näiden kahden tutkimushankkeen haastatteluista sen mukaan, mitkä tarjosivat parhaiten informaatiota tämän tutkimuksen aiheesta. Haastattelut tallennettiin ja ne kestivät vajaasta tunnista aina yli kahteen tuntiin. Tallennettu laadullinen aineisto on useimmiten tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanasanaisesti analyysin ja

päätelmien tekemiseksi, minkä vuoksi haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin kirjoitettuun muotoon (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2004, 210.).

Tutkimusaineisto on mielestäni kokonaisuudessaan laadultaan kattava ja monipuolinen. Haastateltavien ja haastattelutilanteiden oli kuitenkin eroja vapaamuotoisen puheen tuotossa ja haastattelutilanteiden rauhallisuuden suhteen. Toiset haastateltavat tuottivat paljon puhetta, kun toiset taas tuottivat vähemmän puhetta vastaten heille esitettyihin kysymyksiin, mutta eivät innostuneet vapaasti kertomaan kokemuksistaan haastatteluteemoista. Haastateltavien lisäksi myös haastattelutilanteet olivat keskenään erilaisia. Jotkut haastattelutilanteet olivat rauhallisia, kun taas joissakin haastatteluissa haastateltavan lapset saattoivat keskeyttää haastattelua aika ajoin. Jokaisessa haastattelussa oli kuitenkin onnistuttu käymään haastattelurungon mukaisesti teemoja läpi saaden laadukasta aineistoa tämän tutkimuksen käyttötarkoitusta varten.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällön analyysin mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Teoriaohjaavassa analyysissä käytetään aikaisemmissa tutkimuksissa luotuja teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Tarkastelen tutkimusaineistoa teoriaohjaavasti pyrkien etsimään aineistosta piirteitä teorian tai aikaisemman tutkimustiedon pohjalta löydettyjen käsitteiden alle.

Tutkimusaineiston analyysi on usein prosessiluonteinen, minkä vuoksi analyysi ei välttämättä etene aina tiettyjen vaiheiden mukaisesti. (Braun & Clarke 2006.) Tutkimusaineiston analyysi alkaa usein jo litterointivaiheessa. Olen litteroinut vain kaksi haastattelua käyttämistäni kahdestatoista haastattelusta. Muut haastattelut ovat litteroineet muut henkilöt. Näiden kahden haastattelun kohdalla analyysi alkoi jo litteroinnin aikana. Varsinainen analyysi alkoi kuitenkin lukiessani aineistoa useampaan kertaan läpi etsimällä tutkimuskysymysten kannalta olennaisimpia sisältöjä.

Sitä, miten tutkija on tutkimusaineistonsa analysoinut, on tärkeää avata lukijalle mahdollisimman tarkasti. Jos lukija ei tiedä, miten tutkija on analysoinut tutkimusaineistoaan ja miten hän on päätenyt tuloksiinsa, on lukijan vaikea arvioida tutkimusta ja verrata sitä muihin samaa aihetta käsitteleviin tutkimuksiin (Attride-Stirling 2001, Braunin ja Clarcken 2006, 80 mukaan). Tutkimustuloksia esitellessä esitän aineistolainauksia, joiden avulla pyrin

perustelemaan aineistosta tekemiäni tulkintoja. Tällöin lukija voi arvioida, ovatko tulkintani oikeasuuntaisia vai olisiko sen voinut tulkita toisella lailla. (Braun & Clarke 2006, 92).

Otin analyysini lähtökohdakseni aikaisemman tutkimustiedon perheiden arjesta, lasten- ja kotitöiden jakamisesta sekä perheen ja työn yhteensovittamisesta. Aikaisempi tutkimustieto auttoi sekä etsimään aineistosta tutkimuskysymykseen liittyviä kuvauksia että jäsentämään aineistosta löydettyjä teemoja. Ensimmäistä tutkimuskysymystäni pyrin avaamaan Rönkän ja Korvelan (2009) määrittelemien arjen kolmen ulottuvuuden kautta. He näkevät arjen ulottuvuuksiksi ajan, tunteet ja toiminnot. Tässä tutkimuksessa olin kiinnostunut näistä ulottuvuuksista erityisesti ajasta ja toiminnoista, mutta tunteet kietoutuvat vahvasti myös ajan ja toimintojen ulottuvuuksiin. Analyysin tuloksena syntyi aikaisempien tutkimustulosten muodostamille pääteemoille alateemat (kuvio 1). Analyysin myötä ilmeni aikaisemmissa tutkimuksissa löydettyjen teemojen lisäksi uusia alateemoja.

Toiseen tutkimuskysymykseeni liittyen tarkastelin vanhempien kuvauksia kotiin ja lapsiin liittyvästä vastuunjaosta puolisonsa kanssa. Tarkastelin erikseen tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien miesten ja naisten kuvauksia vanhempien välisestä vastuunjaosta. Halusin selvittää, onko vastuunjaossa eroja työaikojen ja sukupuolen mukaan ja jos eroja on, niin millaisia nämä erot ovat.

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelin vastaavasti erikseen tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kuvauksia arjestaan ja näiden kuvausten perusteella selvitin, millaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia on eri työaikoina työskentelevien perheiden arjen rytmien kuvauksissa. Tarkastelin näiden tutkimuskysymysten kohdilla erikseen tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastatteluissa ilmenneitä teemoja. Esimerkki siitä, kuinka olen muodostanut alateemoja tyypillisinä työaikoina työskentelevän vanhemman haastattelussa, on esitetty kuviossa yksi. Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla pyrin taas vertaamaan, missä määrin teemat olivat yhteneviä ja missä määrin eroavia sen mukaan kumpana työaikana vanhemmat työskentelivät (kuvio 2). Aikaisempi teoretinen tieto tutkimusaiheesta ohjasi näin ollen tutkimusaineiston analysoimista. Teoreettisen analyysin avulla pyrittiin kuitenkin analysoimaan ja kuvaamaan tutkimusaihetta yksityiskohtaisemmin (Braun & Clarke 2006, 84).

Pääteema	Aineistoesimerkki	Alateemat
Perheiden arjen rytmit	<p><u>Yleensä sitten, jos mä oon vieny lapset aamulla, niin mies sitte ehkä hakee ne.</u> Se käy hakeen ne sitten pikkusen ennen neljää. <u>Se, joka tulee ensin kotiin, niin alottaa ruokien valmistelun. Ja kyllä mäkin tuun yleensä siihen puoli viiteen mennessä kotiin. Sitte on ruoka. Ja sitten riippuen lähetääkö lasten jalkapalloharjotuksiin tai partioon.</u> <u>Nyt kun on ollu viime aikoina niin hyvät ilmat niin vaan ovi auki ja ulos. Ja ollaan sit pihalla. Mä kökin kasvimaalla tai puskassa tai sitten mä lähen lenkille.</u> Ja vuorotellaan sitte, että <u>toinen vähän niinku kattelee pihalla lasten perään ja toinen käy sitte juoksemassa.</u> Ja kasilta tullaan sitten sisälle. Ja sitte <u>iltapalat ja touhut.</u> Yleensä se on lähemmäs yhdeksää, ennen kun on käyty <u>suihkussa ja vaihettu vielä vaatteet ja luettu iltasadut ja muut</u> ja sitte ne jää vielä hetkeks omaan sänkyyn itekseen lukemaan. Ja <u>itellä on sitten se oma hetki,</u> siinä kohtaa kun ne menee tonne yläkertaan, mä luen sanomalehet aina vasta illalla. Että sitte on niinku iltapalaa ja sanoma-lehtiä. <u>Aika monena iltana se toistuu samanlaisena.</u> <u>Viikonloppusin on sitte tiettenki aina jotakin muuta ohjelmaa,</u> että käydään jossaki tai kavereita käy kylässä. (Perhe 2, äiti)</p>	<p>Työaika: Työaika perheiden arjen rytmittäjänä</p> <hr/> <p>Perheaika: Säännölliset rytmit ja rutiinit arkipäivisin Viikonloput poikkeavat arkipäivistä</p> <hr/> <p>Toiminnot: Ruokailu Lasten kanssa oleminen Iltapala ja muut iltatouhut</p> <hr/> <p>Vapaa-aika ja harrastukset: Lasten kuljetukset harrastuksiinsa Vanhempien omat harrastukset Oma-aika illalla lasten mentyä nukkumaan</p>

Kotitöiden ja kasvatusvastuun jako	<p>Kyllä meillä varmaan on semmosia aika perinteisiä työnjakoja. <u>Että aika pitkälle mä kannan vastuun tosta meidän vaate ja ruoka ja muusta huollosta, siis semmosesta käytännön pyörittämisestä. Mies kyllä osallistuu tosi mukavasti. Mutta jos miettii, että kumpi hoksaa, että pitää käydä kaupassa, niin luultavasti se oon minä. Tai että mietitään, mitä tehdään ruuaksi ja muuta. Ja tota aika tasasesti me jaetaan sitä vastuuta niitten lasten kanssa olemisesta ja harrastuksiin viemisistä ja muista. Mää luulen että myöskin semmonen niinku miten mä nyt sano.. äh, kasvatusvastuu on varmaan aika lailla tasan. Että kyllä me ollaan varmaan yhtä paljon läsnä ja niitten lasten kanssa.</u> (Perhe 2, äiti)</p>	<p>Sukupuolittunut työnjako:</p> <p>Äidillä naisten työt, isällä miesten työt</p> <hr/> <p>Äiti tekee enemmän kotitöitä kuin isä</p> <hr/> <p>Perimmäinen vastuu äidillä</p> <hr/> <p>Tasapuolinen vastuu lastenhoidosta ja kasvatuksesta</p>
------------------------------------	--	---

Kuvio 1 Aineiston analyysin kuvaus

	Perheiden arjen rytmit	Eri työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arjen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia
Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat	<p>Työaika: Työaika perheiden arjen rytmittäjänä</p> <p>Perheaika: Säännölliset rytmit ja rutiinit arkipäivisin Viikonloput poikkeavat arkipäivistä</p> <p>Toiminnot: Ruokailu Lasten kanssa oleminen Iltapala ja muut iltatouhut</p> <p>Vapaa-aika ja harrastukset: Lasten kuljetukset harrastuksiinsa Vanhempien omat harrastukset Oma-aika illalla lasten mentyä nukkumaan</p>	<p><u>Yhtäläisyyksiä:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • molemmilla työaika perheiden arjen rytmittäjänä • ruokailu ja lasten kanssa oleminen koettiin tärkeäksi <p><u>Eroavaisuuksia:</u></p> <p>Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • säännölliset rytmit ja rutiinit • viikonloput koko perheen kanssa yhdessä olemisen aikaa • omaa aikaa vähän illalla • omille harrastuksille hyvät mahdollisuudet
Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat	<p>Työaika: Työaika perheiden arjen rytmittäjänä</p> <p>Perheaika: Ei rytmiä, ei rutiineja Paljon aikaa lasten kanssa</p> <p>Toiminnot: Lasten kanssa oleminen Ruokailu</p> <p>Vapaa-aika ja harrastukset: Päivisin omaa aikaa Ohjattujen harrastusten ja kavereiden näkeminen haastavaa työaikojen vuoksi</p>	<p>Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ei säännöllistä rytmiä • lapsille paljon aikaa • koko perheen yhteistä aikaa vähän • omaa aikaa paljon • työajat haaste harrastuksille ja ystävien tapaamiselle

Kuvio 2 Esimerkki eri työaikoina työskentelevien vanhempien kuvausten vertaamisesta

5.4 Tutkimuksen eettinen tarkastelu

Tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa ensinnä tulee kiinnittää huomiota tutkimusaiheeseen ja tutkimusaineiston keruuseen. Kalkas (1995, Tuomen ja Sarajärven 2009, 129 mukaan) esittääkin, että tutkimusaiheen valinta on eettinen valinta. Aiheen eettiseen pohdintaan kuuluu tehdä selväksi se, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Nämä eettiset kannanotot tulevat tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimusongelman tai -tehtävän muotoilussa. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena toimi vanhempien kokemukset perheiden arjesta sekä perheen ja työn yhteensovittamisesta. Perheisiin liittyvät tutkimusaiheet ovat aina herkkiä, koska kyse on ihmisten intiimeimmistä ja toisaalta yhteiskunnan näkökulmasta sekä arvostetuimmasta että arvostelluimmasta kontekstista.

Tutkimusaiheen herkkyyden vuoksi tutkijan tulee huomioida, ettei tutkimukseen osallistumisesta tule aiheutua tutkittavalle haittaa tai vahinkoa ja mahdolliset ongelmat on otettava etukäteen huomioon. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, eikä tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja saa luovuttaa ulkopuolisille eikä käyttää muuhun tarkoitukseen kuin mihin on sovittu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Tutkija ei voi etukäteen tarkkaan tietää, mitä asioita haastateltavat tuovan haastattelutilanteessa esiin, mutta hänen tulee varautua myös vaikeiden asioiden esille tulemiseen. Pienten lasten arki ja Perheet 24/7 –tutkimusten aikana tuli eteen haastatteluita, joissa vanhemmat toivat esille esimerkiksi parisuhteeseensa liittyviä vaikeuksia. Mikäli tutkijan kohdalle tulee vaikeita käsiteltäviä aiheita, hän ei voi jättää tutkittavaa ja tämän nostamaa asiaa omillensa. Toisaalta tutkija ei ole terapeutti, eikä hänellä ole oikeuksia ruveta terapeutisoimaan tutkittavaa. Tutkijan tulee huolehtia, ettei tutkittavalle jää haastattelusta huonoa mieltä. Jos ilmenee jotain sellaista, jota tutkijan valtuudet eivät riitä käsittelemään, on tutkijan tehtävä tutkittavalle selväksi, mistä tämä voi apua ongelmaansa hakea.

Tutkittavien valinta sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien keskuudesta on tilanteena omiaan vertailuasetelmalle. Tässä tutkimuksessa keskityttiin kuitenkin kumpinakin työaikoina työskentelevien vanhempien arjen kuvauksiin, ei niinkään kuvausten erojen näkyväksi tekemiseen. Tyypillistä työaikaa pidetään yleisesti ns. normaalina työaikana ja epätyypillistä työaikaa tästä poikkeavana työaikana. Tästä johtuen epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla voi nähdä olevan todistamisen taakka, koska heidän tulee puolustella työaikojaan ja osoittaa, etteivät ne ole heille itselleen

tai perheelleen vahingollisia. Tästä tietoisena tässä tutkimuksessa onkin pyritty suhtautumaan mahdollisimman neutraalisti sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kuvauksiin perheidensä arjesta sekä perheen ja työn yhteensovittamisesta.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 131) mukaan tutkimuksen eettiseen perustaan kuuluu, että tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavalla on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai keskeyttää mukanaolonsa missä tahansa tutkimuksen teon vaiheessa. Sekä Pienten lasten arki kuin myös Perheet 24/7 –tutkimushankkeiden haastattelutilanteisiin osallistuvat ovat osallistuneet tutkimukseen omasta vapaasta tahdostaan, ja heiltä on kysytty kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Tutkittavia tulee informoida tutkimuksen tarkoituksesta ja kertoa siitä, miten aineistoa käytetään ja säilytetään. Valitettavasti en voi todeta kaikista litteraateista sitä, kuinka laajasti haastattelija on esittänyt haastateltavan mahdollisuuden olla vastaamatta johonkin haastattelukysymykseen tai keskeyttää mukanaolonsa tutkimuksessa. Molemmat tutkimusprojektit ovat kuitenkin sitoutuneet toimimaan tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti.

Tutkimusaineistot ovat luottamuksellisia ja tutkijan tulee taata, ettei ihmisten henkilökohtaisia asioita ja tietoja levitellä ympäriinsä. Pelkkä lupaus luottamuksellisuudesta tutkimusaineiston käsittelyssä ei kuitenkaan riitä, vaan tutkijan tulee selvittää tutkittavilleen yksityiskohtaisesti, kuinka luottamuksellisuus käytännössä tutkimuksen eri vaiheissa taataan. Tutkittaville tulee selvittää esimerkiksi se, kenellä on mahdollisuus tutustua tutkimusaineistoon ja kuinka heidän henkilöllisyytensä salaaminen käytännössä tapahtuu. (Mäkinen 2006, 115–116.) Tämän tutkimuksen kohdalla nousee kysymys siitä, onko tutkimukseen osallistuneille selvitetty, että heidän haastatteluitaan voidaan käyttää myös varsinaisten tutkimushankkeiden lisäksi esimerkiksi pro gradu –tutkielmissa. Osa tutkimusaineistoni litteraateista alkaa, kun vasta, kun näitä on ensin selvitetty tutkimuksessa. En voi täten todeta kaikkien haastattelujen kohdalla, onko tätä kerrottu haastateltaville. Tutkimusprojektien ohjeistukseen on kuitenkin kuulunut kertoa haastateltaville, että aineistoa voidaan käyttää myös opinnäytetöiden aineistona.

Tutkimuksen eettisyyteen liittyvään tutkittavien suojaan kuuluu se, että kaikkien tutkittavien on jätävä tunnistamattomiksi ja nimettömiksi, elleivät he ole antaneet lupaa identiteettinsä paljastamiseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131; Mäkinen 2006, 114). Tutkijan on taattava, ettei tutkittavien henkilöllisyys paljastu tutkimuksen teon aikana eikä tutkimusraportista. Tässä tutkimuksessa tutkittavien tunnistamattomuus onkin pyritty varmistamaan useammassa

vaiheessa siten, että se ei kuitenkaan sisällöllisesti vaikuta tutkimusaineiston analyysiin tai tutkimusraportin kirjoittamiseen. Tutkittavien henkilötiedot on tehty jo litterointivaiheessa tunnistamattomiksi. Tutkittavien ja haastatteluissa ilmi tulleiden heidän läheistensä nimet on muutettu pseudonyymeiksi eli salanimiksi. Tässä raportissa taulukoissa 1 ja 2 esitetyt perheiden tietojen kohdalla esimerkiksi lasten iät ei ole merkitty tarkkoina vuosina, vaan yleisemmällä tasolla taatakseen vanhempien ja perheiden tunnistamattomuus.

6 TULOKSET

Ensimmäisessä alaluvussa vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen siitä, millaisena perheiden arki rytmittyi työssäkäyvien pikkulapsiperheiden vanhempien kertomana. Luvussa kuvataan, minkälaista perheiden arki oli ja miten se rytmittyi, kun vanhemmat työskentelivät tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina. Vanhempien kuvausten mukaan heidän työaikansa määrittivät pitkälti perheidensä arkea. Toisessa alaluvussa selvitän, miten tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat jakoivat vastuuta kodista ja lapsista puolisonsa kanssa. Luvussa kuvataan, millaisia eroja löydettiin äitien ja isien välillä. Kolmannessa alaluvussa selvitetään, millaisia yhteneväisyyksiä ja eroja löydettiin arjen rytmeissä tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden välillä.

6.1 Lapsiperheiden moninainen arki

6.1.1 Työajat perheiden arjen rytmittäjänä

Kuvio 3 Tarkastellut perheiden arjen ulottuvuudet

Kaikissa tutkittavana olleissa perheissä vähintään yksi vanhempi kävi kodin ulkopuolella töissä. Vanhemman tai vanhempien työajat määrittivät pitkälti pienlapsiperheiden arkea. Se, milloin vanhempien oli oltava töissä, ohjasi pienlapsiperheiden kohdalla lasten hoitoaikatauluja. Perheen arki ja sen rytmit aikatauluttuivat vanhempien työaikojen mukaan.

Mikäli molemmat vanhemmat työskentelivät tyypillisinä työaikoina, perheen molemmat vanhemmat olivat tällöin töissä useimmiten aamu klo 6 ja iltapäivän klo 17 välisinä aikoina. Eronteko ei ollut aukotonta. Vaikka vanhempi työskenteli pääsääntöisesti tyypillisinä työaikoina, saattoi hänen työnkuvaansa kuulua silloin tällöin työmatkoja tai työskentelyä epätyypillisinä työaikoina. Osa tyypillisistä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuvasikin, että heidän työhönsä sisältyy ajoittain työskentelyä myös tyypillisten työaikojen ulkopuolella.

Ja mä matkustan niinku työn puolesta sillai niinku sopivasti. No ens viikolla oon Saksassa kolme päivää. Ett varmaan semmonen viis kuus keikkaa vuodessa semmosia kahen kolmen päivän reissuja. (Perhe 2, äiti)

Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä mahdollisuus viettää perheen kanssa yhteistä aikaa alkoi yleensä iltapäivällä, kun perheenjäsenet tulivat kotiin, ja kesti nukkumaan menoon asti. Näissä perheissä arki näyttäytyi hyvin samankaltaisena päivästä ja viikosta toiseen. Perheiden arkipäivissä toistui samat toiminnot joka päivä.

Aamut toistuu ja illat toistuu niin samanlaisena että siellä ihan alkupäässä ja ihan loppupäässä. (Perhe 2, äiti)

Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä perheen yhteisen ajan määrä ja sijoittuminen vaihtelivat täysin vanhempien työaikojen mukaan. Joissakin perheissä vanhempien työajat menivät ristiin siten, että heillä ei ollut mahdollisuutta, että kaikki perheenjäsenet olisivat olleet yhtä aikaa paikalla. Vastaavasti joillakin perheillä oli välillä mahdollista viettää pidempäänkin aikaa yhdessä.

Kun tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä arki oli säännöllisesti rytmittynyttä, epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä arki rytmittyi eri tavalla. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työajat saattoivat sijoittua mihin tahansa vuorokauden aikaan ja ne saattoivat vaihdella päivästä toiseen tai viikosta toiseen. Se, että molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, ei tarkoittanut sitä, että vanhemmat olisivat olleet yhtä aikaa töissä. Haastatteluissakin kävi ilmi, että epätyypillisinä työaikoina työskentelevissä perheissä vanhemmat saattoivat olla töissä eri päivinä tai eri kellonaikoihin. Tyypillisinä työaikoina työskenteleville vanhemmille oli

tyypillistä, että he olivat pitkälti samaan aikaan töissä ja vastaavasti myös yhtä aikaa kotona. Vastaavasti taas epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työajat ajoittuivat eri kellonaikoihin. Mikäli vanhemmat olivat eri aikoihin töissä, heillä ei ollut tällöin myöskään mahdollisuutta viettää aikaa kotona siten, että kaikki perheenjäsenet olisivat olleet yhtä aikaa paikalla.

Raskasta se nyt on kun mäkin oon viikonloppusin todella paljon töissä, että meillä ei oo perheaikaa yhtää. Se on semmonen mikä rasittaa nyt että kun me ei pystytty porukassa olemaan. (Perhe 9, äiti)

Epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista osa kuvasi päivien olevan keskenään täysin erilaisia. Osa epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuvasikin, etteivät he koe tyypillisten työaikojen sopivan itselleen.

En nyt ole mikään semmonen aamuvuoroon menijä. Enkä tiesti ainakaan niinku että pelkkää arkee, niin se ois kauheeta. (Perhe 7, isä)

Mulle se (vuorotyö) sopii, että mä oon sellanen ihminen, et mä ehkä kyllästyisin, jos mä olisin kahdeksasta neljään töissä. Mutta nyt kun on tää perhe ja on ne haasteet, niin sen takia kyllä pitäis olla säännöllinen työ ja mieluiten just se päivätyö. (Perhe 9, äiti)

Mä inhoon sitä aamusin, joka aamu pitää herää kuudelta ja sit pääsee vasta suunnilleen kuudelta kotii. Joka päivä sitä samaa, niin mä oon mieluummin kun mä meen töihin, niin teen pitkän vuoron ja oon sit jonkun toisen päivän kotona. (Perhe 10, äiti)

Mikäli epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla oli mahdollisuus vaikuttaa omiin työaikoihinsa, he usein yrittivät järjestää työvuoronsa siten, että toinen vanhemmista pystyi olemaan kotona lapsen tai lapsien kanssa. Vanhempien ei tällöin välttämättä tarvinnut käyttää kunnallisia tai yksityisiä hoitopalveluita kovinkaan paljoa, mikäli he saivat suunniteltua työvuorot siten, että he olisivat eri aikoihin töissä, milloin kotona oleva vanhempi pystyisi hoitamaan lapsia kotona. Työajat mahdollistivat sen, että joissakin epätyypillisinä työaikoina työskentelevissä perheissä sen, että lapsi ei tarvinnut päivähoitoa kuin harvakseltaan.

No meillä riitti se kymmenen (hoito)päivää kuukaudessa, koska nää vuorotyöt oli aina sillein, et joku oli kotona. (Perhe 11, äiti)

Moni epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuvasi sitä, että työajat mahdollistivat sen, että he pystyivät viettämään lasten kanssa enemmän aikaa. Perheissä, joissa vanhemmat työskentelivät tyypillisinä työaikoina, perheen ja lasten kanssa olemiseen

jäi arkipäivinä aikaa vain töiden ja nukkumaan menemiseen välisenä aikana. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemukset mahdollisuuksistaan viettää lastensa tai perheensä kanssa aikaa vaihteli sen mukaan, minkälaiset työajat heillä oli. Joidenkin haastateltavan kohdalla epätyypilliset työajat mahdollistivat sen, että he olivat lasten kanssa kotona enemmän kuin silloin, jos he olisivat työskennelleet tyypillisinä työaikoina. Kaksi vanhempaa, jotka työskentelivät yövuorossa, kokivat, että heillä on hyvät mahdollisuudet olla kotona ja viettää lasten kanssa aikaa.

Et mä oon aina kotona, kun lapset tulee. Et mä niinku yritän korostaa, et mä oon niinku enemmän kotona ku jotkut vanhemmat. (Perhe 11, äiti)

Vanhemmat, jotka taas työskentelivät vuorotyössä tai tekivät viikossa pari pidempää työvuoroa, kuvasivat, että he eivät välttämättä näe lapsiaan edes päivittäin. Voi käydä, että työvuorot ajoittuvat semmoisiin kellonaikoihin, että lapset ovat jo lähteneet hoitoon tai käyneet illalla nukkumaan ennen kuin vanhempi herää tai tulee töistä kotiin.

Sä et välillä näe lapsia tai perhettä kolmeen päivään, jos sä oot yöt vaan töissä ja päivät nukut. Niin se on sitä, et siihen aikaan, kun herää, niin syö tässä yhdessä lounaan ja lähtee taas töihin, että siinä on kaikki. (Perhe 10, äiti)

Minä olin yövuorossa, niin en paljoo lapsia nähnyt. Vaimolla oli vielä illalla treenejä, ne (lapset) oli nyt sitten tarhassa illalla ku mä lähdin tai ku heräsin ja lähdin töihin. Aamulla sitte näin aina sen tunnin pari. (Perhe 7, isä)

Arkipäivinä tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat olivat suurimman osan päivistä töissä, jolloin lapsille ja lasten kanssa olemiselle ei jäänyt aina niin paljoa aikaa kuin he haluaisivat. Sen sijaan viikonloput olivat niitä, jolloin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheillä oli mahdollisuus viettää aikaa yhdessä.

Toisaalta mulla oli silloin viikonlopputöitä, että mulla ei oo enää viikonloppuisin, että ehkä jopa toisaalta on enemmän aikaa. On mukavaa, kun on viikonloput vapaata. Jos se oli viikolla se vapaa, niin silloin oli enemmän tai vähemmän kuitenkin yksin tai lapsen kanssa. Nyt on yhdessä enemmän. (Perhe 3, isä)

Vaikka epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat olivat tyytyväisiä lastensa kanssa viettämäänsä aikaan, moni vanhempi oli kuitenkin pahoillaan perheen yhteisen ajan vähäisyydestä. Useampi vanhempi kuvasi, että mahdollisuutta viettää aikaa yhdessä niin, että kaikki perheenjäsenet olisivat yhtä aikaa koolla, tarjoutuu hyvin harvoin vanhempien työvuorojen vuoksi.

Jos mäkin menen esimerkiksi sunnuntaina iltavuoroon, niin mä menen kahteen töihin, niin ei siinä montaa tuntia (ole) aamupäivä(ssä). Se on semmonen, mikä rasittaa nyt, että kun me ei pystytä olemaan porukassa. (Perhe 9, äiti)

Mikäli perheen molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, vanhemmat kuvasivat merkittävimmäksi haasteeksi sen, etteivät vanhemmat näe toisiaan paljoakaan. Vanhempien mukaan lastenhoidon järjestäminen ja ajan viettäminen lasten kanssa oli ensisijaisen tärkeää työvuorojen suunnittelussa. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työvuorot menivät usein limittäin siten, että toisen päästyä töistä, toinen lähti töihin. Vanhemmilla ei ollut mahdollisuutta viettää aikaa yhdessä muulloin kuin lähinnä ulko-ovella.

Jos mulla on iltavuoro, niin voi olla sillain, että mieskin pahimmassa tapauksessa lähtee töihin, kun mä tulen töistä. Et se (mies) on tullut vaikka aamuun, et mä en vaikka näe sitä aamupäivästäkään. Et mä vien vaikka lapset hoitoon ja sit se (mies) käy hakemassa ne ja sit mä tulen, niin se lähtee. (Perhe 9, äiti)

6.1.2 Työajat perheiden arjen todellisuutta

Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat olivat tyytyväisiä työaikoihinsa ja siihen, että lastenhoito oli useimmin helposti järjestettävissä. Osa vanhemmista kuvasi tosin, että lasten päivähoito- tai koulupäivät venyivät vanhempien työaikojen vuoksi pitkiksi, mikä näkyi välillä lapsen väsyneisyytenä kotona. Moni vanhempi kuitenkin toi esille, että he yrittivät järjestää lasten hoitoon viemiset ja hakemiset siten, että lasten hoitopäivät jäisivät mahdollisimman lyhyiksi.

Kyl ne niinku lapsestakin huomaa et kuinka väsynyt se on oikeesti koulupäivän jälkeen. Ihan älyttömän väsynyt. (Perhe 9, äiti)

Jotkut tyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kertoi tuntevansa syyllisyyttä tai huonoa omaatuntoa siitä, että he eivät pysty viettämään töiden vuoksi perheen ja lasten kanssa niin paljoa aikaa kuin haluaisivat. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista suurin osa vastaavasti oli tyytyväisiä työaikoihinsa. Vanhemmat kokivat työaikansa itselleen sopivina ja kertoivat tekevänsä mieluummin vuorotyötä kuin päivätyötä. Vanhemmat kuvasivat, että heidän työaikansa mahdollistivat sen, että he pystyivät olemaan enemmän lastensa kanssa kotona ja hoitamaan juoksevia asioita vapaa-aikanaan.

Mä saan olla kotona, kun lapset tulee koulusta. Mä oon, oikeestaan vois sanoa, aina kotona. Tuntuu siltä. Mä lähden töihin sitten, kun ne menee nukkumaan. (Perhe 11, äiti)

Osa epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista koki työaikansa kuitenkin vaikeuttavan perhe-elämäänsä. Se, kokivatko vanhemmat työaikansa positiivisesti vai negatiivisesti, oli yhteneväinen sen kanssa, kuinka paljon vanhemmat kertoivat pystyvänsä vaikuttamaan työaikoihinsa. Mikäli vanhemmat pystyivät vaikuttamaan siihen, missä vuoroissa tai mihin aikoihin hän milloinkin on töissä, mahdollisti sen, että vanhemmat pystyivät itse suunnittelemaan työvuoronsa haluamallaan tavalla. Jotkut vanhemmat kuvasivat, että he suunnittelevat työvuoronsa niin, että lapselle ei ole tarvetta järjestää hoitoa kodin ulkopuolelta.

Mikäli vanhemmat eivät pystyneet vaikuttamaan työaikoihinsa, he kokivat perheen ja työn yhteensovittamisen haastavammaksi. Jotkut heistä kokivat, että työskentelisivät mieluummin tyypillisinä työaikoina, milloin heillä olisi mahdollista viettää enemmän koko perheen yhteistä aikaa.

Mieluummin ois tietysti kahdeksasta neljään töissä, mutta se nyt ei vaan näissä (ravintola-alan tehtävissä) ole mahdollista. (Perhe 8, isä)

Siihen, miten vanhemmat kokivat työaikansa, vaikutti epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kohdalla myös se, miten he olivat päätyneet kyseiseen työtehtävään. Moni kuvasi itse halunneensa työhön, jossa työskennellään epätyypillisinä työaikoina. Mikäli vanhempi oli itse valinnut epätyypillisinä työaikoina työskentelyn, vanhemmat kokivat työaikansa myönteisesti. Sen sijaan, jos vanhempi kuvasi ikään kuin joutuneensa työhön, jossa työskennellään epätyypillisinä työaikoina, vanhempi saattoi kokea työaikansa haittaavan perhe-elämää.

Yksi vanhemmista kuvasi, että hän on kuullut ihmettelyjä siitä, miten hän perheellisenä pystyy työskentelemään epätyypillisinä työaikoina. Hänen mukaansa ihmiset näkevät epätyypillisinä työaikoina työskentelyn perheen yhteisen ajan kannalta ongelmallisena. Ihmiset saattavat osoittaa huolta epätyypillisten työaikojen vaikutuksesta perheiden ja lasten hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa haastateltavana olleet vanhemmat eivät kuitenkaan osoittaneet heidän työajoillaan olevan kielteistä merkitystä heidän perhearjelleen. Samanlaisia kiireen kokemuksia kuvattiin sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien keskuudessa.

Mun mielestä meidän arki on tämmöstä ja moni sitä kauhistelee. Se on meille ihan luontevaa. (Perhe 11, äiti)

Vaikka epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työajat olivat ristiriidassa muun yhteiskunnan aikatauluihin, he eivät kokeneet sen haittavan perheidensä elämää. Vanhemmat esittivät, että heidän mielestään heidän työajoillaan ei ollut merkitystä juuri heidän lapsilleenkaan. Se, kuinka vanhemmat kuvasivat lastensa suhtautumista vanhempiensa työaikoihin, ei eronnut sen suhteen, työskentelivätkö vanhemmat tyypillisinä tai epätyypillisinä työaikoina. Riippumatta siitä, millaisina työaikoina vanhemmat työskentelivät, vanhemmat esittivät, että he ja heidän lapsensa pitävät omaa perheensä arkea normaalina arkena. Työajat ovat perheiden arjen todellisuutta.

En mä pystyis kuvittelemaan, että meillä ois semmonen kahdeksasta neljään ja että illat oltaisiin aina kotona. Kun molemmat tykkää kuitenkin työstään tuolleen, niin kyllä se sitten vaikuttaisi myöskin parisuhteeseen, jos joutuis tehdä jotain erilaista työtä. Tai normaalia työtä, mitä se nyt sitten onkaan. (Perhe 7, isä)

Vanhemmat kuvasivat perheidensä olevan aina heille ykkösprioriteetti. Perhe asetettiin kaikkien muiden elämänalueiden, kuten työn, parisuhteen ja ystävien edelle. Vanhemmat kokivat perheen ja tässä tapauksessa myös lasten olevan elämänsä keskiössä. Vanhemmat tekevät kaikkensa perheensä eteen, mutta toisaalta myös perhe on keskeinen heidän voimavarojensa lähde.

Me ollaan niinku yks porukka ja yks perhe, ja että kannetaan huolta ja vastuuta toinen toisistamme, niinku kaikissa tilanteissa ja haluan säilyttää semmosen yhtenäisyyden ja niinku joka tilanteessa ja pitkälle ehkä sitä yrittää rakentaa ja miettii vaistomaisesti, niin että se mitä tehään nyt niin se vaikuttaa aika pitkälle miltä se tilanne näyttää niinku tulevaisuudessa. Miettii koko ajan ett rakentaa pohjaa jollekin. (Perhe 2, äiti)

6.1.3 Helpottavat ja haasteelliset ajalliset rutiinit

Vanhempien työ määritteli lapsiperheiden arkea ja sitä, millaiseksi perheiden perhearki muodostui. Työn lisäksi tärkeäksi arjen rytmittäjiksi osoittautuivat päivien kulkua helpottavat rutiinit. Vanhemmat nimesivät perheensä keskeisimmiksi toiminnoiksi heräämiset, ruokailut, peseytymiset ja lasten nukkumaan laittamiset ja käymiset.

Ne rutiinit on varmaan vaan niitä, että ne asiat toistuu samanlaisena illasta toiseen. Iltasadut ja pesut ja pukemiset ja muut. Että kyllä me on nyt yritetty, varmaan iltapala on semmonen hetki sitte toinen, että missä oltais mahdollisuuksien mukaan niinku kaikki jollakin tavalla paikalla ja kuulolla. (Perhe 2, äiti)

Perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät tyypillisinä työaikoina, arkea kuvattiin vahvasti rutiinien kautta. Rutiinit olivat näissä perheissä pääsääntöisesti itsestäänselvyksiä, ja

ne toistuivat päivästä toiseen pitkälti samoihin kellonaikoihin. Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä rutiinit olivat keskeinen osa perheidensä arkea.

Jos sovitaan tai luvataan, niin pidetään kiinni niistä asioista ja samaten niistä rutiineista, että se on sellainen turvallinen olo, että se homma toimii. (Perhe 3, isä)

Mä yritän pitää hyvin paljon rutiineista kiinni. Mun mielestä se rakentaa niinku meidän arjen ihan niinku alusta asti. (Perhe 5, äiti)

Jotkut epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista sen sijaan koki, ettei heidän perheissään ole juurikaan rutiineja. Erityisesti perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, vanhemmat eivät kokeneet, että heidän päiviinsä sisältyisi päivästä toiseen samoihin aikoihin toistuvia toimintoja.

Haastattelija: Onko teillä jotain tiettyjä rutiineja mitä joka päivä niinku esimerkiksi teet lasten kanssa? Miten tämmösessä vuorotyöperheessä semmoset, miten sä näet?

Isä: Aika vähän meillä on mitään semmosia niinku ihan tiettyjä, nyt ainakaan äkkiä tuu. (Perhe 7, isä)

Jos työajat vaihtelivat päivästä toiseen, ei yksikään päivä ollut samanlainen. Asiat, jotka tyypillisinä työaikoina työskentelevissä perheissä nähtiin rutiineina, toteutettiin epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä silloin, kun oli mahdollista tai koettiin tarpeellisenä. Esimerkiksi ruokailu ei määräytynyt kellonajan mukaan, vaan näläntunteen mukaan.

Rutiinit on aika vaikea järjestää. Sitten kun me ollaan monta päivää yhdessä putkeen, niin kyllä me sit syödään yhdessä johonkin tiettyyn aikaan. Mutta sitten kun mä olen töissä, niin en mä usko, et on ne samat rytmit. Eikä silloinkaan kun mies on töissä, niin kyllä mä sitten teen ruoan tyyliin koska on nälkä. (Perhe 10, äiti)

Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä, joissa vähintään toinen vanhemmista oli kotona, rutiineja liitettiin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien tavoin perheiden arkeen. Kun kotona on vanhempi, oli mahdollista pitää kiinni kellonajoista. Jotkut vanhemmat kuvasivat sitä, että vaikka heidän omaan päiväänsä ei välttämättä sisälly rutiineja, he pitivät niitä kuitenkin tärkeinä erityisesti lastensa kannalta. Vanhemmat esittivätkin, että työaikatauluista ja niiden vaihtelevuudesta huolimatta he yrittävät toteuttaa lasten arkeen kuuluvat rutiinit päivittäin.

Arki pyörii tavallaan ihan samanlaisena kumpi tahansa täällä onkaan. (Perhe 9, äiti)

Se, millaiseksi epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arki rytmittyi, vaihteli vanhempien työaikojen lisäksi myös perheen lasten iän mukaan. Mikäli perheen lapset olivat kouluikäisiä, koulu toi rytmiä näiden epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arkeen. Lasten koulupäivät ovat sijoittuvat samoihin aikoihin arkipäivinä, mikä rytmittää perheiden lasten elämää. Vanhemmat kuvasivat, että kouluikäiset lapset ovat jo isoja, ja he osaavat toimia omatoimisesti, eikä vanhempien tarvitse pitää kiinni tai olla toteuttamassa perheiden rutiineja.

Lapset on oppinut sen, että kun makuuhuoneen ovi on kiinni, siellä nukutaan. Mulla on korvatulpat ja silmälaput. Lapsi käyttää koiran ulkona aina. Sitten omaan huoneeseen tekee läksyjä, voi vähän pelata ja ottaa välipalaa. (Perhe 11, äiti.)

6.1.4 Yhteisyyttä rakentavat ruokailut ja nukkumaan menot

Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä ruokailut ja nukkumaan menot mainittiin perheen keskeisimmiksi toiminnoiksi. Vanhemmat kokivat ruokailuun ja nukkumaanmenoon liittyvät tekemiset lapsille tärkeiksi ja merkityksellisiksi rutiineiksi, ja halusivat sen vuoksi useimmiten pitää niitä yllä. Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat toivat näitä enemmän esiin kuin epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat.

Perheen yhteinen ruokailuhetki nähtiin sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä tärkeäksi; vanhemmat kaipasivat sitä ja halusivat pitää siitä kiinni. Kaikilla perheillä ei ollut kuitenkaan aina mahdollisuutta, että kaikki perheenjäsenet olisivat ruokailussa yhtä aikaa koolla. Erityisesti epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä yhteisen ruokailun järjestäminen oli haasteellista. Kun toinen vanhempi oli kotona, toinen saattoi olla töissä. Se vanhempi, joka oli ruoka-aikaan kotona, laittoi ruoan ja söi lasten kanssa.

Päivän jälkeen me yleensä syödään tai oikeastaan aina syödään lämmin ruoka. (Perhe 4, äiti)

Ruokailut on tosi tärkeä osa sitä rutiinia. Sillee ihan tunnin tarkkuudella varmaan syödään. (Perhe 6, isä)

Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä sen sijaan useammin koko perhe oli koolla ruoka-aikaan. Vanhemmat kuitenkin kokivat, ettei heillä ole arkisin työpäivän jälkeen aina aikaa ruoan valmistamiseen. Kun ruoka pitää saada nopeasti pöytään, ei ole aikaa loihtia monen ruokalajin päivällistä, vaan pöytään päätyy jotain helppoa ja nopeatekoista. Moni tyypillisinä työaikoina työskentelevä vanhempi esitti, että viikonloppuisin, kun heillä on enemmän aikaa, he panostavat ruoan laittamiseen ja syömiseen.

Mulla on se tavote et syödään yhdessä ja sit jos harkat alkaakin varttia yli viis, niin sit pitääki ehtiä tekemään se ruoka aikasemmin, niin se niinkun kiristää. Et keritäänkö kaikki syömään ja kuka kerkii tekeen sen ruuan. (Perhe 5, äiti)

Tässä viikonloppuna yritin mielestäni tehdä oikein hyvää ruokaa ja mikä olis lapsille pitänyt maistua. (Perhe 6, isä)

Ruokailun lisäksi perheen arkisista toiminnoista tärkeään osaan nousi nukkumaan meno. Moni vanhempi esitti, että valmistautuminen nukkumaan menoa varten on heidän lapselleen tai lapsilleen merkityksellinen toiminto. Vanhemmat näkivät, että heidän lapsilleen on tärkeää, että nukkumaan menoa edeltää jokaisena iltana samat vaiheet, joita ilman lapsi ei käy levolle. Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien lapsille oli tärkeää edes toisen vanhemman läsnäolo. Kun perheissä molemmat vanhemmat olivat kotona nukkumaanmenoaikana, vanhemmat kertoivat vaihtelevansa nukuttajaa. Sen sijaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä se vanhempi, joka sinä iltana oli kotona, hoiti lapsen nukkumaan laittamisen.

6.1.5 Tasapainoilua vapaa-ajan ja perheajan välillä

Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä perheen yhteinen aika sijoittuu yleensä iltopäivään, kun perheenjäsenet tulevat kotiin, ja kestää nukkumaan menoon asti. Se, mitä tämä yhteinen vapaa-aika pitää sisällään, riippuu lasten iästä ja siitä, kuinka paljon vanhemmat ja lapset harrastavat.

Mitä vanhemmista lapsista on kyse, sitä enemmän tähän vapaa-aikaankin sisältyy aikataulutettuja menoja. Vanhemmat, joilla on pieniä lapsia, kuvasivat paljon vapaa-aikaansa kuuluvan lasten kanssa leikkimistä tai kylässä käymistä. Haastatelluissa perheissä sekä äidit että isät leikkivät lastensa kanssa, eikä vanhempien välillä ollut siinä eroa. Perheissä, joissa äiti hoiti lapsia päivän ajan, isä saattoi viettää iltopäivän ja illan vastaavasti sitten lasten kanssa.

No leikin ja luen (lasten kanssa). Mitä näitä nyt on? Mitä haluavat tehdä. Piirretään. Joskus riittää ihan se, että menee tuonne olohuoneen lattialle makaamaan, saavat kiipeillä siinä sitten. Ei tarvii kovin hirveitä. (Perhe 7, isä)

Perheissä, joissa lapset olivat vastaavasti vähän vanhempia, vapaa-ajan täyttivät lasten harrastukset ja niihin kulkemiset. Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevissä perheissä lapset harrastivat ja vanhemmat huolehtivat lapsensa harrastuksiin menoista.

Poika on nyt hyvä esimerkki, koska sillä on nyt silleen että niitten joukkue niinku tähtää korkeelle. Nii sen näkee niinku näissä harjoituksissa niin se jotenki syö meidän kaikkien (perheenjäsenten) aikaa aika reippaasti. (Perhe 5, äiti)

Vanhemmat näkivät harrastusten olevan lapsille tärkeitä. Harrastukset kuitenkin mietityttivät vanhempia. Yksi tyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kertoi siitä, että he pitävät harrastuksia tärkeinä, mutta kuitenkin rajoittavat harrastusten määrää siten, että lapsella riittää vielä voimavaroja koulunkäyntiin. Perheessä, jossa vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, lasten harrastuksiin kuljettamiset taas tuottivat ongelmia työaikojen ja harrastusten aikataulujen mennessä päällekkäin.

Perheissä eivät pelkästään lapset harrasta, vaan myös vanhemmat kokivat tärkeäksi, että heillä itsellään on harrastuksia. Erityisesti epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat pitävänsä liikuntaharrastusta tärkeänä, koska se tukee omaa jaksamista ja kunnon ylläpitämistä. Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhempien harrastusmahdollisuudet ajoittuvat iltopäivään ja iltaan.

Ja omaa aikaakin on jonkin verran, että pikkasen on koitettu omistakin harrastuksista pitää kiinni, että on päästy vähän talvella hiihtämään ja lenkille. Harrastukset on, niitä nyt ei o niin hirveesti, tietysti kun on lapsetkin pieniä ja vie aikaa, mutta on pikkasen koitettukin, että jos menee pitkästi sillee, että ei pääse lenkille pitkään aikaan, niin kyllä siinä rupee ittelläkin tehot laskemaan ja stressihormonit nousemaan. (Perhe 6, isä)

Kaksi haastateltavana ollutta vanhempaa esitti, ettei heillä ole tarvetta käyttää aikaa harrastuksiin. Yksi epätyypillisinä työaikoina työskentelevä äiti kuvasi, että hän mieluummin viettää aikaa lasten kanssa kuin omissa harrastuksissaan. Tämä mukaan lasten kanssa ajan viettäminen oli hänelle ensisijaista.

Vaikka mä tykkäisin hirveesti liikkua ja muuta, niin tuntuu pöllöltä se, et mä pääsisin vaikka nyt punttisalille, hankkisin siihen aikaa ja ottasin sitä niinku lapsilta pois. Et jos sitä ei pakko oo. Okei no pystyisinhän mä varmaan, jos mä

heräisin viideltä aamulta, niin lähtee tonne lenkille tai muuta, mutta en lähe, täytyy nukkuakin välillä. Et kyl lapset on niinku mulle tärkeitä. (Perhe 9, äiti)

Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien harrastukset eivät ajoittuneet pelkästään iltapäivään tai iltaan, vaan ne saattoivat ajoittua myös aamuun tai keskipäivään. Silloin, kun työ ja perhe antoivat mahdollisuuden, vanhemmat käyttivät ajan harrastamiseen.

Mä oon lähteny ennen seitsemää aamulla, et mä ehdin käymään punttisalilla. (Perhe 8, isä)

Vanhemmat liittivät vapaa-aikaansa myös kavereidensa ja ystäviensä tapaamiset. Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat arjen täyttyvän aikataulutetusta ohjelmasta. Vanhemmat kokivatkin, ettei aikaa kavereiden, ystävien ja sukulaisten tapaamiselle jää juurikaan arkipäivisin. Tämän vuoksi viikonloput ovat aikaa, jolloin vanhemmat tapaavat tuttaviaan.

Mikäli tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kokivat hankalaksi löytää aikaa tuttaviansa tapaamiseen, vielä vaikeammaksi sen kokivat epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat. Vanhempien työajat saattoivat erota heidän ystäviensä työajoista niin, että heillä ei ollut juurikaan mahdollisuuksia tavata. Vanhemmalla saattoi olla vapaa-aikaa aamulla tai päivällä juuri silloin kun ystävät ovat töissä. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhempien mukaan ystävien tapaaminen vaatii suurta etukäteisvalmistelua ja suunnittelua. Sen lisäksi, että vanhemman ja tämän ystävän oli löydettävä aika, joka sopii molemmille osapuolille, oli varmistettava, että puoliso tai joku muu hoitaja pystyi hoitamaan lapsia tuona aikana. Yksi epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista näkikin, että hänen työaikansa oli vaikuttanut hänen sosiaalisiin suhteisiinsa niin, etteivät kaikki suhteet olleet kestäneet työajoista johtuvaa rasitetta.

Mun on pitänyt vähän miettiäkin, että ketkä on niitä ystäviä ja keitä mä haluan nähdä enemmän ja ketkä on sitten vähän niinku jäänyt. Et sit mun pitää mietä, että ketkä on tosiystäviä, ketä haluaa nähdä. (Perhe 11, äiti)

6.1.6 Aikaa itselle ja parisuhteelle

Vanhemmat liittivät arkeensa kuuluvaksi harrastusten ja vapaa-ajan lisäksi myös ns. oman ajan. Oma aika eroaa laadullisesti harrastuksista ja vapaa-ajasta siinä, että omalle ajalle ei ole asetettu tavoitteita, vaan se on yksin olemisen tila vailla lasten läsnäoloa. Oman ajan voi nähdä eroavan vapaa-ajasta myös siinä suhteessa, että se tarjoaa mahdollisuuden

pysähtymiselle ja itsensä kuuntelemiselle. Omassa ajassa erotetaan toisistaan vanhemman yksin viettämä oma aika ja puolison kanssa viettämä vanhempien oma aika.

En minä niin kaipaa, mulla on se tuossa se oma aika. Et ei se tietysti unohdu (perhe-elämä), mutta siellä (töissä) on niinku taas ihan toinen maailma. Niin se on sitten se minun oma aika nytten, vaikka työtä nyt samalla onkin. (Perhe 12, isä)

Haastatellut vanhemmat näkivät ”omaksi ajakseen” kuuluvan myös puolisonsa kanssa kahdestaan viettämän ajan. Suurin osa vanhemmista koki puolison kanssa kahdestaan vietetyn ajan tärkeäksi sekä parisuhteen että perheen hyvinvoinnin kannalta. Yhdessäolon ei välttämättä tarvinnut olla kodin ulkopuolella vietettyä, vaan television katsominen yhdessä saatettiin kokea yhteiseksi ajaksi.

Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat olivat epätyypillisinä työaikoina työskenteleviä vanhempia tyytyväisempiä mahdollisuuksiinsa viettää puolisonsa kanssa aikaa. Kun molemmat vanhemmat työskentelivät tyypillisinä työaikoina, heillä oli mahdollisuus yhteiselle ajanvietolle sekä työpäivän päätteeksi ennen nukkumaan menoa että viikonloppuisin.

Sitten viimeistään yhdeksältä ollaan nukkumassa, siis lapset on. Sitten alkaa vanhempien laatu-aika television parissa. (Perhe 1, isä)

Kun perheessä molemmat vanhemmat vastaavasti työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, saattoi olla, etteivät he nähneet puolisoitaan pariin päivään tai jopa viikkoon ristiin menneiden työvuorojen vuoksi. Osa vanhemmista koki tämän haasteeksi parisuhteelle, osa taas totesi sen vain olevan heidän arkitodellisuuttaan. Useampi vanhempi toi esille, että parisuhde vaatii kuitenkin työtä, että se toimii. Kun arkena ei välttämättä ollut mahdollisuutta viettää aikaa puolison kanssa, jotkut vanhemmat kertoivat ottavansa eroa arjesta viettämällä ”laatu-aikaa” puolisonsa kanssa, kun siihen tarjoutuu mahdollisuus.

Siten kun on niitä pidempiä vapaita, tai useammin kuin normaalisti on niitä pidempiä vapaita, että voidaan lähteä sitten reissuun. (Perhe 7, isä)

6.2 Perheiden vastuunjako

6.2.1 Äidit vastuunkantajina ja isät osallistujina

Kodin ulkopuolisen palkkatyön lisäksi vanhempien on hoidettava oman kodin kotityöt. Kotitöiksi haastateltuna olleet vanhemmat näkivät ruoan laittamisen, siivoamisen, astioiden ja

pyykin pesun sekä asunnon ja auton vaatimat huoltotoimenpiteet. Haastatelluista vanhemmista suurin osa kuvasi kotitöiden jakautuvan perheessään perinteisen sukupuolikäsityksen mukaan. Suurimmassa osassa perheissä äidit kantoivat vastuun perinteisesti naisten töihin kuuluvista ruoka- ja pyykinhuollosta ja isät vastaavasti talon- ja autonhuollosta.

Kyllä meillä varmaan on semmosia aika perinteisiä työnjakoja. Että aika pitkälle mä kannan vastuun tosta meidän vaate ja ruoka ja muusta huollosta siis semmosesta käytännönpyörittämisestä. Mies kyllä osallistuu tosi mukavasti. Mutta jos miettii, että kumpi hoksaa, että pitää käydä kaupassa, niin luultavasti se oon minä. (Perhe 3, äiti)

No tota, ehkä nyt, mikä liittyy tämmöiseen kodin teknisiin asioihin, niin niistä ehkä (kannan vastuuta). Nyt jos on jotain kiinteistössä korjaamista tai vakuutusjuttujen tarkastamista taikka tällaisia, niin ehkä niissä sitten enemmän. Vaimo ehkä enemmän sitten niinku, ruokaakin tekee arkena enemmän ja sillein kotitöitä, mitä on varsinaisesti talon sisällä. (Perhe 6, isä)

Suurimmassa osassa haastatelluista perheistä kotitöiden jako oli sukupuolittuneesti jakautunutta. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuitenkin kuvasivat isien osallistuvan enemmän kotitöiden tekemiseen kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat. Kun epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä toinen vanhemmista oli poissa kotoa, oli kotona olevan vanhemman vastattava lasten ja kodin hoitamisesta. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivatkin, että silloin kun äiti oli töissä ja isä oli kotona, isän tehtäväksi jäi huolehtia arjen pyörittämisestä.

Se on aina mul tosi helppo, ku menee vaan töihi ja tulee vaan kotiin nukkumaan, ku isäntä on kotona, ni se tekee ruoat ja hoitaa lapset. Sit taas se lähti töihi ja pääsee vissiin kymmeneltä tänään töistä, et voi olla et ei tuu ollenkaa kotiin ja sit taas huomen taas sama pitkä päivä, et mä oon täällä sit yksinhuoltaja, ku se oli viime viikon. (Perhe 10, äiti)

6.2.2 Vanhempien tasapuolinen hoitovastuu

Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat molempien vanhempien osallistuvan yhtäläisestä lastenhoitoon ja kasvatukseen. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kukaan vanhemmista ei tuonut suoraan esille, että jommalla kummalla vanhemmalla olisi suurempi vastuu lasten kasvatuksesta. Mikäli äiti oli hoitovapaalla tai työaikojen vuoksi enemmän kotona, hän luonnollisesti vietti enemmän aikaa lasten kanssa. Vanhemmat eivät kuitenkaan nähneet sen, kuinka paljon vanhempi vietti lasten kanssa aikaa, olevan välttämättä yhteydessä tämän pääasialliseen kasvatustavastuuseen.

Vanhempien kasvatusvastuun jakautuminen sukupuolen mukaan kävi kuitenkin ilmi vanhempien kuvatessa arkeaan ja arjen toimintojaan. Perimmäinen kasvatusvastuu jäi useimpien perheiden kohdalla äitien harteille. Yhdessä perheessä, jossa äidillä oli ADHD, vanhempi kuvasi isän kantavan lopulta vastuun perheestä. Muissa perheissä äiti oli se, joka kantoi lopulta vastuun kodin hoidosta ja lasten hoitojärjestelyistä.

Vaimolla on pääsääntöisesti hanskassa nämä lasten viikkolukujärjestys, siihen liittyvät asiat, vaatetukseen liittyvät jutut, kouluhommat, vanhempainillat. Että aika pitkälle rouva hoitaa. (Perhe 1, isä)

Perheissä, joissa molemmat vanhemmat kävivät töissä kodin ulkopuolella, vanhemmat pyrkivät pääsääntöisesti toimimaan siten, että lasten hoitopäivät olivat mahdollisimman lyhyet. Vanhemmat, jotka työskentelivät tyypillisinä työaikoina, kertoivat, että vanhemmista se, joka meni myöhempään töihin, vei lapsen päivähoitoon, ja toinen vanhempi taas haki lapsen hoidosta, kun pääsi aikaisemmin töistä.

Nyt kun lapsi aloitti hoidon, tai hoitoon menemisen, niin mä vien sen kahdeksaan ja mä käyn tai Liisa käy hakeen sen ensimmäisenä. (Perhe 1, isä)

Kaikissa haastateltavana olleissa perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät kodin ulkopuolella, lasten hoitoon osallistui isän ja äidin lisäksi myös muita henkilöitä. Perheissä, joissa vanhemmat työskentelivät tyypillisinä työaikoina, lapset olivat viikon jokaisena päivänä hoidossa päiväkodissa. Yhden tyypillisinä työaikoina työskentelevän vanhemman puoliso oli hoitovapaalla kotona hoitamassa lapsia. Osa epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien lapsista oli vastaavasti vuoropäivähoidossa. Muutaman vanhemman lapset olivat päivähoitossa, mutta saattoivat tarvita päivähoitoa vain muutamana päivänä viikossa. Yhden epätyypillisinä työaikoina työskentelevän vanhemman molemmat lapset olivat jo kouluikäisiä, eivätkä he tarvinneet enää hoitojärjestelyjä. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien lastenhoitojärjestelyt olivat moninaiset, koska heidän tarve hoitopaikalle vaihteli heidän työaikojensa mukaan.

Perheissä, joissa vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, vanhemmat pyrkivät suunnittelemaan työvuoronsa siten, että lapsen tai lasten ei tarvitsisi olla pitkää aikaa hoitopaikassa. Useimmat vanhemmat kuvasivatkin, että heidän työaikansa mahdollistavat lasten lyhyemmät hoitopäivät kuin mitä ne olisivat, jos he työskentelisivät tyypillisinä työaikoina. Osalla vanhemmista olikin mahdollisuus järjestää työajat puolisonsa kanssa siten, että lastenhoitoa tarvittiin vähän.

Haastattelija: Niinpä. Ja sitten tota jos ne menee jossain vaiheessa päivää päiväkotiin niin sit ne haetaan jossain vaiheessa iltaa ilmeisesti?

Isä: Joo tai sitte saattaa olla ihan että tarvii olla pari tuntia vaan tai. (Perhe 7, isä)

Yksi epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuitenkin kuvasi, että hän oli vienyt tai antanut lapsen olla päiväkodissa, vaikka oli itse ollut sillä aikaa kotona.

Huonona äitinä vien lapsen joskus hoitoon, vaikka aamupäivä on vapaata. Sitten mä teen jotain, siis mä käyn hoitaa asioita tai siivoan. Mä en tiiä, mitä jos ne siellä (päiväkodissa) tietäs sen, että mä oon vienyt sen hoitoon, et mä olen kotona. Me ollaan mietitty (miehen kanssa) sitä, et voiko lapsen viedä silloin päiväkotiin, kun itse on kotona. (Perhe 9, äiti)

Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat käyttävänsä läheistensä apua lastenhoidon järjestämisessä. Vanhempien ja hoitopaikan lisäksi lasten hoitoon osallistuivat isovanhemmat, vanhempien sisarukset tai muut läheiset riippuen minkälaiset suhteet heihin oli ja kuinka lähellä he asuivat haastateltavana olleista perheistä. Sekä tyypillisinä työaikoina että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien joukossa oli perheitä, jotka käyttivät runsaasti hoitoapua, ja vastaavasti myös perheitä, jotka eivät juuri käyttäneet minkäänlaista apua lastenhoidossa. Eniten kerrottiin käytettävän isovanhempien apua lastenhoidossa.

Nyt lomien aikana, kun päiväkotikin meni kiinni jo kesäkuun alussa, niin kyllähän isovanhemmat auttoi siinä lasten hoidossa. (Perhe 6, isä)

Just silloin, kun me lähdetään yhtä aikaa aamulla töihin, niin molempien työvuoro kestää yli viiden, ni sit täytyy jonku saada hakemaan tai aika usein me kyl viedään sit mummolaan jo suoraan, et tytöt vie sit pidemmäs aikaa mummulle. Tai sit toinen, et jos mä lähen illalla töihin ja mies on jo töissä, ni kun se (hoitopaikka) ei oo yöllä auki, niin sit pitää kans saada johonki ne hoitoon. (Perhe 10, äiti)

Siihen, kuinka usein vanhemmat pyysivät isovanhempia auttamaan lastenhoidossa, riippui olennaisesti myös siitä, olivatko isovanhemmat vielä työelämässä. Muutama vanhempi toikin haastattelussa esille, että isovanhemmat eivät jaksaisi tai pysty ottamaan lapsenlapsiaan hoitoon, kun ovat vielä työelämässä tai heidän arkeensa sisältyy muuten jo niin paljon aktiviteetteja.

No ei oo aina ollut helppoo (saada isovanhemmilta lastenhoitoapua). Kuitenkin mummit on itsenäisiä ja halua omaakin elämää, niin ei voi velvoittaa. (Perhe 11, äiti)

Isovanhempien tarjoama lastenhoitoapua kerrottiin tarvittavan useimmiten silloin, kun vanhempien työsuunnitelmiin tuli yllättäviä muutoksia tai vanhemmat halusivat

kahdenkeskistä aikaa. Mikäli vanhemmat eivät itse päässeet hakemaan lasta hoidosta, saatettiin isovanhempaa pyytää hätiin.

Jos sattuu niin, et ollaan päällekkäin töissä, ku molemmat on pitkään, niin se (lasten saaminen hoitoon) on niinku se ainut ongelma. Meidän päiväkotiki menee kuitenkin viidelt aina kiinni, niin sit pitää jotain mummoa tai jotai kiusata. (Perhe 10, äiti)

6.3 Perheiden arjen rytmien yhtäläisyydet ja eroavaisuudet

Mikäli molemmat vanhemmat tai toinen vanhemmista työskentelee kodin ulkopuolella, ohjaa työajat sitä, milloin vanhemmat ovat töissä ja milloin kotona. Työajat sanelevat sen, milloin vanhemman on mahdollista olla kotona. Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kohtasivat kotonaan samat arjen askareet riippumatta siitä, minkälaisina kellonaikoina he työskentelivät. Vanhempien työajoista riippumatta perheiden perhearke sisälsi samat ulottuvuudet, mutta se miten ja milloin ulottuvuudet toteutettiin, vaihteli vanhempien työaikojen mukaan (taulukko 3). Keskeisimmät löydetyt eroavaisuudet tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden perhearjen välillä on merkitty kursivilla.

TAULUKKO 3 Tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perhearjen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia

	Toiminnot	Vastuunjako
Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheet	<p><i>Kokemus, ettei riittävästi aikaa lapsen kanssa olemiseen</i></p> <p><i>Perheen yhteistä aikaa työ- ja hoitopäivien jälkeen ja viikonloppuisin</i></p> <p>Ruokailut ja lasten nukkumaan laittamiset perheiden tärkeitä toimintoja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arkena koko perheen ruokailulle vähemmän aikaa, viikonloppuisin koko perheen kesken • Hyvät mahdollisuudet harrastuksille ja vapaa-ajalle työpäivän jälkeen ja viikonloppuisin • <i>Omaa aikaa vähän ennen nukkumaan menemistä</i> <p><i>Arjen toiminnot säännöllisiä ja rutiininomaisia</i></p>	<p>Tasapuolinen kasvatusvastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Molemmat vanhemmat vastaavat lastenhoidosta <p><i>Perinteinen sukupuolittunut kotitöidenjako:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Äiti vastaa pääasiassa yksin kotitöistä, isä kodin- ja laitteiden huoltotoimenpiteistä <p>Sukulaiset osallistuvat myös lastenhoitoon</p>
Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheet	<p><i>Kokemus, ettei mahdollisuutta olla koko perheenä yhdessä</i></p> <p><i>Paljon aikaa lapsen kanssa olemiseen, koska vanhempien työajat mahdollistavat lasten lyhyet hoitoajat</i></p> <p>Ruokailut ja lasten nukkumaan laittamiset perheiden tärkeitä toimintoja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ruokaileminen kotona olevan toisen vanhemman ja lasten kesken • Kotona oleva vanhempi hoitaa lasten kanssa iltatoimet ja laittaa heidät nukkumaan • Harrastaminen ja ystävien tapaaminen työaikojen vuoksi haasteellista • <i>Omaa aikaa enemmän</i> <p><i>Arjen toimintojen ajankohta satunnaista</i></p>	<p>Tasapuolinen kasvatusvastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Molemmat vanhemmat vastaavat lastenhoidosta <p><i>Tasapuolisempi kotitöiden jako:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Molemmat vanhemmat vastaavat kotitöiden tekemisestä <p>Sukulaiset osallistuvat myös lastenhoitoon</p>

Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arki on hyvin samankaltaista päivästä toiseen. Samat toiminnot toistuu samoihin kellonaikoihin päivästä toiseen. Vanhempien työaika on säännöllistä ja sijoittuu virastotyöaikoihin. Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien lapset ovat päivähoidossa sen ajan, kun vanhemmat ovat töissä. Perheiden yhteinen aika ja perhearke tulevat vuoroon vanhempien ja lasten palattua omista toimintakonteksteistaan, kuten töistä ja päivähoidosta, takaisin kotiin. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arki on vaihtelevaa: päivät eivät ole toistensa kaltaisia. Vanhemmat veivät lapsensa hoitoon silloin, kun heidän työvuoronsa menivät päällekkäin. Mikäli vanhemmilla oli mahdollisuus, he pyrkivät suunnittelemaan työvuoronsa siten, että lasten hoitoajat olisivat mahdollisimman lyhyet. Työvuorojen suunnittelu mahdollisti epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä sen, että jompi kumpi vanhemmista pystyi olemaan lapsen kanssa kotona, eikä perheen tarvinnut käyttää niin paljoa kodin ulkopuolisia hoitopalveluja.

Koska osalla epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista oli mahdollisuus suunnitella työaikansa siten, että he pystyivät puolisonsa kanssa hoitamaan lapsensa pitkälti kotona, nämä vanhemmat kokivat olevansa tyytyväisiä lastensa kanssa viettämään aikaan. Sen sijaan vanhemmat eivät olleet tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa viettää koko perheen kanssa yhteistä aikaa. Puolisoiden ristiin menevien työvuorojen vuoksi vanhemmat eivät saattaneet nähdä toisiaan useampaan päivään. Osa tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhemmista koki taas päinvastoin: he kokivat, että heillä ei ollut riittävästi aikaa viettää lasten kanssa. Sen sijaan he olivat tyytyväisempiä koko perheen kanssa viettämään aikaan. Vaikka tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien arkipäivät olivat kiireisiä ja aikataulutettuja, eikä mahdollisuuksia olla lasten tai perheen kanssa ollut paljoa, niin viikonloppuisin sen sijaan mahdollisuuksia oli enemmän.

Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat perheidensä arkea samojen toimintojen kautta. Molemmissa perheissä nähtiin tärkeänä, että vanhemmat ja lapset ruokailisivat yhdessä ja vaihtaisivat kuulumisiaan palattuaan kotiin eri toimintaympäristöistään. Sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuitenkin kokivat, että koko perheen kanssa vietettyjen ruokailuhetkien mahdollisuutta ei aina ole. Ruokailun kohdalla usein päädyttiin siihen, että tehtiin nopeasti syötävää, eikä ruokailemassa ole aina kaikki perheenjäsenet. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien oli kuitenkin vaikeampi järjestää koko perheen yhteisiä ruokailuja kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien. Vaikka tyypillisinä

työaikoina työskentelevien vanhempien arkityöviikko oli hektinen, eikä ruokailuun aina panostettu, niin he kuvasivat, että sen tähden he useammin panostivatkin ruoan tekemiseen erityisesti viikonloppuisin. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä mahdollisuutta koko perheen yhteiselle ruokailulle ei vastaavasti ollut useinkaan edes viikonloppuisin.

Ruokailun lisäksi lasten nukkumaan meno koettiin tärkeäksi arjen toiminnoksi sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Vanhemmat kokivat, että lapsille on tärkeää, että vanhempi on mukana lasten iltatouhuissa ja laittamassa lapset nukkumaan. Moni vanhempi kuvasi iltasadut tärkeiksi yhteisiksi hetkiksi lapsen kanssa. Tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat yhtä lailla lasten nukkumaan menon tärkeäksi toiminnoksi lasten kannalta. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuitenkin kuvasivat, että he eivät aina pysty itse olemaan laittamassa lapsiaan nukkumaan, mikäli ovat töissä. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhempien perheissä näin ollen sekä äidit että isät osallistuvat tasaisemmin lasten nukkumaan laittamiseen kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä.

Ruokailujen ja nukkumaanmenon lisäksi vanhemmat kuvasivat arkeensa liittyvän harrastuksia ja vapaa-ajan viettoa. Riippumatta siitä, minkälaisina työaikoina perheen vanhemmat työskentelivät, perheissä sekä lapset että vanhemmat harrastivat yhtälailla. Lasten harrastukset ja vanhempien ohjatut harrastukset sijoittuvat useimmiten aikatauluiltaan iltapäivän ja illan välille. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat erityisesti kokivat, että harrastusten aikatauluja oli ajoittain haasteellista sovittaa vanhempien työaikatauluihin. Lasten kuljetukset harrastuksiin arkisin ja viikonloppuisin vaati etukäteen aikataulujen suunnittelua. Lasten harrastusten lisäksi vanhemmat kokivat työaikojensa olevan haasteellisia myös heidän omien harrastustensa ja ystäviensä tapaamisen kannalta. Vanhemmat ja heidän ystävänsä saattoivat olla töissä eri aikoihin, minkä vuoksi molemmille sopivan ajan löytäminen koettiin haastavaksi. Harrastuksikseen epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat useimmiten aikatauluista riippumattomia harrastuksia, kuten punttisalia ja lenkkeilyä. Tällöin vanhempien harrastukset eivät olleet aikatauluista kiinni ja he pystyivät harrastamaan silloin, kun heillä oli vapaa-aikaa.

Harrastusten ja ystävien tapaamisen lisäksi tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat arkeaan myös oman ajan kautta. Omaksi ajaksi kuvattiin

aika, jolloin vanhemmalla ei ollut lastenhoitoon tai kodinhoitoon liittyviä tehtäviä. Vanhempi saattoi tällöin olla joko yksin esimerkiksi kotona tai siten, että lapsi tai lapset ovat leikkimässä tai puuhaamassa jotakin muuta. Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat, että heillä on omaa aikaa erityisesti iltaisin ennen nukkumaan menoa tai viikonloppuisin, kun lapset ovat leikkimässä muualla. Vastaavasti epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla saattoi olla omaa aikaa keskellä päivää lasten ollessa hoidossa tai koulussa. Vanhempien kuvausten perusteella epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat vaikuttivat olevan tyytyväisempiä omaan aikaansa kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla oli paremmat mahdollisuudet hoitaa esimerkiksi virallisia asioita virastotyöaikoina, kun vastaavasti tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien on vaikeampi ennättää töiden jälkeen virastoihin niiden sulkeutuessa samoihin aikoihin.

Merkittävin eroavaisuus tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden välillä koski perheen rutiinien merkitsevyyttä perhearjelle. Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arki rytmittyi vahvasti rutiinien perustalle. Heidän arjessaan samat toiminnot toistuivat samoihin kellonaikoihin päivästä toiseen. Vastaavasti epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat eivät kokeneet rutiineja merkityksellisinä perheidensä arjelle. Osa vanhemmista kuvasi, ettei heidän perheissään ole mitään tiettyjä rutiineja. Työaikojen epäsäännöllisyyden vuoksi kellonajoista ei voi pitää tarkasti kiinni. Kun tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kokivat, että rutiinit ovat erittäin tärkeitä ja merkityksellisiä heidän lapsilleen, epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat eivät kokeneet yhtä vahvasti niiden olevan lapsilleen tärkeitä. Osa epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuvasikin, että heidän perheidensä arki on normaalia heidän lapsilleen. Mikäli perheiden arkeen ei liity rutiineja, lapset eivät niitä osaa kaivatakaan, koska eivät tiedä muusta.

Toinen eroavaisuus tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden välillä koski vanhempien vastuunjakoa. Vastuu lastenhoidosta jakautui tasaisesti äitien ja isien välillä sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä, mutta sen sijaan kotityöt jakautui eri tavoin eri työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kotityönjako oli sukupuolittunutta siten, että äidit vastasivat ruoanlaittoon, siivoukseen ja pyykin pesuun liittyvistä tehtävistä ja isät vastaavasti kodinhuoltoon liittyvistä tehtävistä. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä sen sijaan isät osallistuivat

aktiivisesti kotitöiden tekemiseen. Äidin ollessa töissä isän tuli huolehtia perinteisesti äidin tehtäviksi nähdystä kotitöistä.

7 POHDINTA

Tässä kappaleessa tarkastellaan tämän tutkimuksen tuloksia ja katsotaan, miten ne suhteutuvat aikaisempiin aihetta käsitelleisiin tutkimuksiin. Lisäksi kappaleessa pohditaan tutkimuksen tekoon liittyneitä ongelmakohtia ja perustellaan niiden ratkaisuja. Näiden jälkeen tarkastellaan tämän tutkimuksen luotettavuutta ja viimeiseksi esitetään tämän tutkimuksen pohjalta esille nousseita ideoita jatkotutkimusehdotuksista.

7.1 Tulosten tarkastelua aikaisempien tutkimusten valossa

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia perheen arjesta ja arjen rytmeistä. Tarkoituksena oli selvittää, millaisena perheiden arki rytmittyy eri työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Hypoteesini oli, että perheiden arjessa ilmenee eroavaisuuksia sen mukaan, työskentelevätkö vanhemmat tyypillisinä vai epätyypillisinä työaikoina. Ajattelin, että eroavaisuudet ilmenisivät todennäköisimmin silloin, kun vanhempien työajat edustaisivat tarkkarajaisesti joko tyypillisiä tai epätyypillisiä työaikoja. Alun perin tarkoitukseni oli valita tutkimusaineistoksi haastattelut perheistä, joissa molemmat vanhemmat työskentelevät tyypillisinä työaikoina, sekä niistä perheistä, joissa molemmat vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina. Perheet 24/7 ja Pienten lasten arki –tutkimushankkeiden haastatteluiden joukosta en kuitenkaan saanut kasaan täysin sellaista haastatteluaineistoa kuin ensisijaisesti olin toivonut.

Tyypilliseksi työajaksi määritellään työnteko maanantaista perjantaihin klo 7-17 välillä. Kuten tämäkin tutkimus osoittaa, tyypillinen työaika ei ole enää niin helposti rajoitettavissa määritelmäänsä. Osalla tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kohdalla heidän työaikansa ulottuivat tyypillisinä työaikoina pidettyjen työaikojen ulkopuolelle. Vaikka vanhempi työskenteli pääsääntöisesti tyypillisinä työaikoina, saattoi hänen työnkuvaansa kuulua silloin tällöin työmatkoja tai työskentelyä epätyypillisinä työaikoina. Nämä tutkimuksen tulokset tukevat myös Presserin (2003) ja Strazdinsin (2004) havaintoja siitä, että globalisaation ja 24/7 avoinna olevan yhteiskunnan myötä epätyypilliset työajat ovat tulleet osaksi yhä useamman ihmisen elämää. Tämän vuoksi voisi olla aiheellista kyseenalaistaa käsitystä tyypillisestä työajasta, ja miettiä uudelleen, olisiko epätyypillinen työaika nykyään jopa tyypillistä työaika.

Rönkä ja Korvela (2009) ovat määritelleet arjen ulottuvuuksiin kuuluviksi ajan, tunteiden ja toimintojen ulottuvuudet. Tässä tutkimuksessa oli kiinnostuttu selvittämään erityisesti ajan ja toimintojen ulottuvuuksia. Vaikka tunteita eri erikseen tarkasteltu, ne kietoutuivat vahvasti ajan ja toimintojen ulottuvuuksiin. Tämä tutkimus tukeekin Rönkän ja Korvelan kolmijakoa, sillä heidän määrittelemänsä ulottuvuudet tulivat vahvasti esille myös tämän tutkimuksen tutkimusaineistossa. Tässä tutkimuksessa haastateltavana olleiden vanhempien kokemusten mukaan aika, tunteet ja toiminnot ovat keskeisimmät perhearjen ulottuvuudet.

Tämän tutkimuksen mukaan arki rytmittyy sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä työaikojen mukaan. Työn lisäksi arkea rytmittävät useimmiten rutiinit, vapaa-aika sekä ”oma aika”. Nämä nähdään myös muissa tutkimuksissa arjen tärkeimpinä rytmittäjinä (Rönkä ym. 2009b, 12; Tammelin & Rönkä 2013, 306). Rytmit kuitenkin vaihtelivat sen mukaan, työskentelivätkö vanhemmat tyypillisinä vai epätyypillisinä työaikoina. Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työajat ovat yhdensuuntaiset lasten hoitoaikojen sekä muiden yhteiskunnallisten palveluiden aukioloaikojen kanssa. Sen sijaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien työajat ovat ristiriidassa yhteiskunnallisten palveluiden aikatauluihin verrattessa. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuitenkin kokivat, että heidän työaikansa mahdollistavat sen, että he pystyvät hoitamaan virallisia asioita ollessaan virastotyöaikoihin vapaalla.

Tämän tutkimuksen mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat, että suunnittelemalla työaikoja puolison kanssa lasten hoito onnistuttiin järjestämään pitkälti kotona. Mikäli vanhemmilla oli mahdollisuus vaikuttaa työaikoihinsa, he usein pyrkivät järjestämään työajat siten, että jompi kumpi vanhemmista olisi mahdollisimman paljon kotona. Tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastatteluiden perusteella lasten hoitoajat ovat lyhyempiä, kun vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina. Vastaavia tutkimustuloksia on saatu myös Perheet 24/7 –tutkimushankkeessa. Tutkimushankkeen tulosten mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevien suomalaisten vanhempien lapset olivat julkisessa päivähoitossa harvemmin kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien lapset. Näissä perheissä lapsia hoitivat useammin sukulaiset, ystävät tai jokin muu epävirallinen taho. (Perheet 24/7 –tutkimuksen tuloksia 2015.)

Tässä tutkimuksessa vanhemmat mainitsivat erityisesti isovanhemmat henkilöiksi, jotka hoitavat lastenlapsia tarvittaessa. Isovanhemmat osallistuivat lastenhoitoon sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Tyypillisinä työaikoina

työskentelevät vanhemmat kuvasivat käyttävänsä vähemmän sukulaistensa tukea lastenhoidossa kuin epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat. Kuudesta epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä perheistä, neljässä perheessä lapsen hoito oli järjestetty päivähoidon piirissä. Kahden perheen kohdalla lapsi tai lapset olivat kotona hoidossa. Vastaavasti vuorotyötä tekevissä perheissä lastenhoitojärjestelyt olivat moninaisemmat. Lastenhoidon järjestämiseksi käytettiin vuoropäivähoitoa, lastenhoitajaa sekä sukulaisia ja ystäviä. Perheissä, joissa vanhemmat pystyivät itse vaikuttamaan työaikoihinsa, työajat pyrittiin järjestämään niin, että aikuisista jompi kumpi olisi aina kotonsa, eikä lapsen ei tarvitsisi olla yksin kotona. Näissä perheissä tarvetta kodin ulkopuoliselle hoitopaikalle ei välttämättä ollut kuin yllättävissä tapauksissa.

Tämän tutkimuksen mukaan erityisesti perheiden arki rytmittyy ensisijaisesti vanhempien työaikojen mukaan. Työajan lisäksi perheiden arkea rytmittivät lasten hoitoajat, ruokailut, nukkuma-ajat sekä vapaa-ajan ja oman ajan vietot. Tämä tutkimus on samansuuntainen Rönkän ym. (2009, 12) tutkimuksen kanssa, jossa arkirytmisiä määrittäviä tekijöitä nähtiin olevan vanhempien työajat, lasten hoitoajat sekä nukkuma-ajat ja ruokailurytmit. Tässä tutkimuksessa vanhemmat kuvasivat arkeensa liittyvän edellä mainittujen tekijöiden lisäksi vanhempien vapaa-ajan ja oman ajan. Suurin osa vanhemmista koki vapaa-ajan harrastuksensa ja ystäviensä tapaamisten tärkeäksi osaksi omaa hyvinvointinsa ylläpitämistä. Parisuhteen hyvinvoinnin kannalta nähtiin tärkeänä pystyä viettämään kahdenkeskistä aikaa myös puolison kanssa.

Tämä tutkimus tuo esiin kuitenkin uuden ja mielenkiintoisen huomion epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arjesta ja arjen rytmeistä. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhempien perheiden arki ei näytä rakentuvan rutiinien perustalle samalla lailla kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Osa epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista kuvasi, että heidän perheessään ei ole mitään tiettyjä rutiineja. Erityisesti silloin, kun molemmat vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, perheiden arkeen ei nähty liittyvän rutiineja. Tämä on hyvin vastakkainen näkemys tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien näkemyksiin verrattuna. Kaikki tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat arkeaan vahvasti rutiinien kautta.

Tutkimuksen havaintoa siitä, että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arkeen ei välttämättä liity rutiineja, voi tarkastella Strazdinsin ym. (2004, 1517)

esittämästä näkökulmasta. Strazdins tutkimusryhmineen esittää, että mikäli vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, se voi häiritä perheen rutiineja ja ihmissuhteita. Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia. Sen sijaan, että työajat häiritisivät perheen rutiineja, näkisin kuitenkin tarpeellisenä kyseenalaistaa perheen arjen määrittämisen pelkästään rutiinien kautta. Tässä tutkimuksessa haastateltavana olleista epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista osa nimittäin kuvasi, ettei heidän perheidensä arjessa ole säännöllisiä rutiineja. Rutiinien poissaolo ei tee näiden vanhempien arjesta ei-arkea. Felskin (2000) ja Fiesen ja tutkijaryhmän (2002) mukaan rutiinit luovat kuitenkin turvallisuutta tuttuudellaan ja reflektomattomuudellaan, ja ne voivat myös muodostua rituaaleiksi, joilla luodaan ja ylläpidetään perheenjäsenten yhteenkuuluvuutta ja luodaan menneä. Toisaalta rutiinit voivat aikaan sidottuina muodostua ”pakoiksi”, jotka rajoittavat perheenjäsenten toimijuutta. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien olisi kuitenkin tärkeää huomata ylläpitää perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta muulla tavoin, kun siihen ei päivittäisten rutiinien muodossa ole mahdollisuutta.

Tämän tutkimuksen mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevistä vanhemmista muutama koki, että heidän työaikansa ovat häirinneet heidän ihmissuhteitaan, erityisesti suhteitaan ystäviinsä ja puolisoonsa. Keskeisimmäksi haasteeksi nähtiin se, että ystävät ja puoliso saattoivat työskennellä eri aikoina kuin he itse, jolloin tapaamiselle ja kohtaamiselle ei ollut niin paljoa mahdollisuuksia kuin he olisivat halunneet. Strazdinsin ym. (2004, 1517) ovat samoin esittäneet, että epätyypillisinä työaikoina työskentely voi häiritä ihmissuhteiden luomista ja ylläpitämistä.

Perheen rutiineihin on niin tässä tutkimuksessa kuin myös esimerkiksi Miettisen ja Rotkirchin (2012, 117–118) tutkimuksessa on nähty olennaisesti liittyvän perheen yhteiset ruokailuhetket. Tyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat kuvasivat, että heidän perheissään pyritään järjestämään päivittäin perheen yhteinen ruokailu. Nuorten ihmissuhteet – tutkimuksessa (Rönkä & Sallinen 2008) tutkittavana olleet nuoret kuvasivat ruokailujen mahdollistavan perheenjäsenten välisien päivän kuulumisten vaihtamisen. Perheenjäsenet ovat olleet eri toimintaympäristöissä päivän ajan, niin ruokailu koettiin tilaksi, jolloin kokoonnutaan yhteen hetkeksi ja jaetaan omat kokemukset. Tässä tutkimuksessa ruokailua ei kuvattu yhtä selvästi kokemusten jakamisen tilaksi. Tähän voi vaikuttaa se, että tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena olivat perheet, joissa lapset olivat pieniä. Pienten lasten kanssa ei ole samanlaista mahdollisuutta jakaa kuulumisia ja kokemuksia kuin nuorten kanssa.

Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien haastatteluissa moni vanhempi kuvasi panostavansa viikonloppuina ruoanlaittoon enemmän. Arjen kiireiden keskellä ruoanlaittoon ei ole samalla lailla aikaa, jolloin ruoaksi tekaisee, mitä helposti ja nopeasti onnistuu tekemään. Vanhemmat kuvasivat, että he panostavat viikonloppuisin enemmän sekä ruoan tekemiseen että yhteisen ruokailuhetken järjestämiseen.

Tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemusten mukaan yhteiset ruokailuhetket olivat tärkeä osa heidän perheidensä rutiineja. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla ei ollut samalla lailla mahdollisuuksia perheen yhteisten ruokailujen järjestämiseen kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevillä vanhemmilla. Mikäli toinen vanhemmista oli töissä ruoka-aikaan, kotona oleva vanhempi huolehti lasten ruokailusta. Isompien lasten kohdalla ruokailu oli saatettu järjestää siten, että mikäli kumpikaan vanhempi ei ollut kotona, jääkaappiin oli valmistettu ruokaa valmiiksi, jota lapsi tai lapset omatoimisesti ottivat kotiin tullessaan. Sellaisille ruokailuhetkille, jolloin molemmat vanhemmat ja lapset olisivat yhtä aikaa ruokapöydän äärellä, oli erittäin harvoin mahdollisuutta. Kun tyypillisinä työaikojan työskentelevät vanhemmat panostivat viikonloppujen ruokailuihin, epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä mahdollista perheen yhteiselle ruokailulle ei välttämättä ollut edes viikonloppuisin.

Nätin ym. (2012) tutkimuksen mukaan vanhemmista naiset käyttävät enemmän aikaa lasten hoitoon, kotitöihin ja kaupassa käymiseen kuin miehet. Tätä on usein selitetty sillä, että miehet käyvät kodin ulkopuolella palkallisessa työssä ja nainen hoitaa lapsia kotona, milloin naisten käyttämä aika kotiöihinkin olisi luonnollisesti suurempi. Tutkimuksen mukaan naiset käyttävät kuitenkin edelleen enemmän aikaa kotitöihin, vaikka työskentelisikin kodin ulkopuolella palkallisessa työssä. (Nätti ym. 2012, 298.) Tämän tutkimuksen tulosten mukaan sekä tyypillisinä että epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä niin hoivavastuun kuin myös kotitöiden jako oli sukupuolittunutta. Suurin osa vanhemmista kuvasi, että heidän perheessään kotitöiden teko jakaantuu sen mukaan, katsotaanko kyseinen tehtävä perinteisesti naisten vai miesten tehtäväksi. Perinteisesti naisten tehtäviin kuuluviksi kotitöiksi laskettiin lastenhoito, siivoaminen, pyykinhuolto sekä pääasiassa ruoan laitto. Miesten tehtäviin nähtiin vastaavasti kuuluvan kodin kunnostukseen liittyvät tehtävät. Nätin ym. (2012) sekä Lammi-Taskulan (2004) tutkimuksissa on myös havaittu, että suomalaisten kotitöiden jako on sukupuolittunutta.

Tämän tutkimuksen mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä kotitöitä jaettiin kuitenkin enemmän kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Suhonen ja Salmi (2004, 84) ovat saaneet Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen –hankkeessa samansuuntaisia tutkimustuloksia. Heidän mukaan erityisesti lastenhoitoon liittyvissä asioissa molempien puolisoitten vastuu lisääntyi, mikäli vastaaja oli vuoro- tai periodityössä. Mikäli vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, vastuunjako oli luontaisempaa ja välttämätöntä. Vaikka pääasiallisena huoltajana näyttäytyykin perinteisesti äiti, niin mikäli äiti oli iltavuorossa, niin isän oli pakko hoitaa iltatoimet lapsen tai lasten kanssa. Vastaavasti jos äiti oli töiden puolesta viikon putkeen poissa kotoa, niin isän oli kotona ollessaan vastattava kaupassakäynnistä, ruoanlaitosta, usein myös siivoamisesta ja pyykinhuollosta; kaikista mikä liitetään perinteisesti naisten tehtäviksi.

Epätyypilliset työajat ovat suomalaisessa yhteiskunnassa melko uusi ilmiö, kun aina lähes 2000-luvulle asti kansalaiset ovat tehneet työtä pääasiassa tyypillisinä työaikoina. Vaikka epätyypilliset työajat ovat tulleet jo osaksi käytännön työelämää, ajattelumme siitä, mikä on normaali tai tavallinen työaika ei ole muuttunut yhtä nopeasti. Tässäkin tutkimuksessa puhutaan edelleen tyypillisistä ja epätyypillisistä työajoista, vaikka raja näiden välillä alkaa hämärtyä.

Tavallisessa arkipuheessa käsitykset tyypillisen työajan normaaliudesta elää vielä vahvemmin. Koska tyypillisinä työaikoina työskentely nähdään vielä suurimman osan väestön mielestä normaalina, asettuu tästä poikkeavaa työssäoloaika tekeville tietynlainen todistamisen taakka. Perheisiin liittyen todistamisen taakan alle joutuvat vanhemmat, jotka työskentelevät epätyypillisinä työaikoina. Heidän lastensa hyvinvoinnista ollaan huolestuneita; onko vuoropäivähoito soveltuva lapselle jne. Tämä tutkimus kuitenkin osoittaa, että arki, jota perheet elävät, ovat heille itselleen normaalia, eikä siinä ole mitään kummasteltavaa. Työskentelipä vanhempi tyypillisinä tai epätyypillisinä työaikoina, vanhemmat kokivat sen vain olevan osa perheidensä arjen todellisuutta.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

7.2.1 Tutkimuksen toteutuksen kriittistä tarkastelua

Perheet ovat hyvin yksilöllisiä, eivätkä ne välttämättä ole istutettavissa tarkkoihin kategorioihin. Tässä tutkimuksessa tutkittiin tyypillisenä ja epätyypillisenä työaikoina

työskentelevien vanhempien kokemuksia arjesta, arjen rytmeistä sekä perheen ja työn yhteensovittamisesta. Tässä tutkimuksessa ja aikaisemmissa tutkimuksissa tehdyt havainnot osoittavat epätyypillisten työaikojen yleistyneen. Työaikojen muuttumisen edetessä voi tulla eteen tarve kyseenalaistaa, onko aiheetonta puhua tyypillisistä ja epätyypillisistä työajoista, kun yhä harvemman työntekijän työajat istuvat tarkasti jompaan kumpaan näistä työajoista.

Koska tutkittavien työajat eivät täysin ole eroteltavissa joko tyypillisiin tai epätyypillisiin työaikoihin, tulokset eivät välttämättä kuvaa kaikkia tyypillistä tai epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollutkaan tarjota yleistettävää tietoa, vaan kuvata laadullisen tutkimuksen tavoin haastateltavana olleiden vanhempien kokemuksia ja selvittää, millaiselta näiden vanhempien perheiden arki näyttäytyy heidän kuvausten mukaan.

Tutkimus toteutettiin käyttämällä aineistonkeruumenetelmänä haastattelua. Tähän tutkimusaineiston keruuseen liittyy useampi tutkimuksen luotettavuuden kannalta ongelmallinen kohta. Haastattelut toteutettiin osana kahta isompaa Perheet 24/7- ja Pienten lasten arki – tutkimushanketta. Tämän tutkimuksen kannalta ongelmalliseksi tekee sen, että haastatteluiden pohjalla ei ollut yhteneviä haastattelurunkoja. Haastatteluissa on käsitelty samoja tai samankaltaisia teemoja, mutta haastattelurungon kysymykset eivät ole olleet samoja ja painotukset haastatteluissa ovat olleet erilaiset.

Se, että tämän tutkimuksen aineisto on kerätty eri tutkimushankkeista, ei pitäisi kuitenkaan olla ongelma, koska haastattelut on toteutettu käyttämällä puolistrukturoitua temahaastattelua. Aineistonkeruumenetelmistä temahaastattelussa ei ole olennaista haastattelukysymysten muoto tai järjestys. Samankin tutkimushankkeen sisällä tehdyt haastattelut voivat erota jopa samassa määrin toisistaan, mikäli haastattelijoina on useampia ja aineistonkeruumenetelmänä käytetään temahaastattelua. Molempien tutkimushankkeiden haastatteluissa käsiteltiin kuitenkin samoja teemoja, minkä vuoksi molemmat haastattelut tarjoavat tietoa tämän tutkimuksen aiheesta. Tätä on vielä erikseen pyritty minimoimaan siten, että tämän tutkimuksen aineistoksi valittiin haastattelut, jotka tarjoaisivat informaatiota tutkittavana olevasta aiheesta.

Temahaastatteluille on tyypillistä, että haastattelurungon teemat ja kysymykset pohjautuvat aikaisempaan tutkimustietoon aiheesta. Tämä toisaalta varmistaa, että aikaisemmissa tutkimuksissa havaitut ilmiöt tulevat huomioiduksi, mutta toisaalta se voi suunnata

haastattelun kulkua ja sulkea haastattelusta pois jotain sellaista, mikä liittyisi aiheeseen. Teemahaastattelulle on ominaista, että haastateltavalle annetaan mahdollisuus tuoda esiin jotain uutta, mitä haastatteliija ei ole osannut kysyä, ei haastateltava välttämättä osaa itse kertoa näistä.

Kolmas aineiston keruuseen liittyvä ongelmakohta on se, että en ole itse toteuttanut tämän tutkimuksen haastatteluita, enkä ole myöskään litteroinut kaikkia haastatteluita. Haastattelut ovat sosiaalisesti rakentuvia vuorovaikutusprosesseja, eikä tätä prosessia ole mahdollista ymmärtää pelkkien kirjallisten litteraattien perusteella. Litteraattien pohjalta tekemäni tulkinnat haastattelijoiden tai haastateltavien lauseista tai merkityksenannoista voi täten erota siitä, miten haastatteliija ja haastateltava ovat ne itse kokeneet. On mahdollista, että olen ymmärtänyt haastattelijan tai haastateltavan merkityksenannot eri tavoin kuin ne ovat tässä kyseisessä haastattelutilanteessa tarkoitettu ja ymmärretty.

Vaikka haastattelut vuorovaikutustilanteina ovat aina uniikkeja, eikä niissä rakentuneisiin merkityksenantoihin pääse jälkikäteen aidosti kiinni, niin tekemäni tulkinnat pohjautuvat kuitenkin haastatteluista tehtyihin litteraatteihin. Olen pyrkinyt tekemään tulkintani julkisiksi ja perustelemaan ne aineistolainauksilla tutkimusaineistosta. Esittämällä aineistoa, jonka perusteella olen tehnyt tulkintani, pyrin lisäämään tutkimustulosten luotettavuutta.

7.2.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Tuomi ja Sarajärvi (2009) esittävät viisi eri kriteeriä tutkimuksen luotettavuuden tarkastelemiseksi. Yksi näistä kriteereistä käsittelee tutkimuksen totuudellisuutta ja objektiivisuutta. Tässä tutkimuksessa tutkittiin vanhempien kokemuksia, jolloin luotettavuuden osalta on pohdittava, onko tutkija ymmärtänyt haastateltavan merkityksenannot niin kuin tämä on tarkoittanut, vai onko tutkijan tulkinnut haastatteluja puolueellisesti. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 136) toteavat, että periaatteessa laadullisessa tutkimuksessa on väistämätöntä, että haastattelijan omat kehykset vaikuttavat siihen, mitä hän kuulee ja havainnoi. Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa tulisikin heidän mielestään kiinnittää huomio tutkijan puolueettomuusnäkökulmaan.

En koe, että omat lähtökohtani tai sitoumukseni olisivat vaikuttaneet tutkimuksen tulosten esittämiseen. Oma kiinnostukseni tyypillisiin ja epätyypillisiin työaikoihin on peräisin siitä, että olen itse työskennellyt epätyypillisinä työaikoina. Tunnen jonkin verran ihmisiä, jotka

työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, ja olen kuullut heidän tarinoitaan. Toisaalta minulla on myös kokemusta tyypillisistä työajoista ja valtaosa tuntemistani ihmisistä työskentelee tyypillisinä työaikoina. Mielestäni se, että minulla on ollut kosketuspintaa molempien työaikojen konteksteihin, on ollut pikemminkin eduksi kuin haitaksi yrittäessäni ymmärtää haastateltavien kokemuksia ja arjen kuvauksia.

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen totuudellisuus ja objektiivisuus tulee tarkasteltaviksi tutkimusaineiston keräämisen ja haastattelujen tulkintojen kohdalla. Tämän tutkimuksen kohdalla tutkimusaineiston muodostamat haastattelut ovat olleet valmiiksi kerättyjä ja suurimmaksi osaksi myös litteroituja. Litteraattien perusteella voi osoittaa, että haastattelut ovat olleet asiallisia, eikä haastateltavaan ole pyritty vaikuttamaan. Omat tulkintani haastattelujen sisällöistä perustuvat haastatteluista kirjoitettuihin litteraatteihin. Omien tulkintojeni luotettavuutta olen pyrkinyt lisäämään osoittamalla aineistolainauksia, joiden pohjalta olen tehnyt omat tulkintani.

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa huomio kiinnittyy myös sen julkisuuteen. Olen pyrkinyt esittämään tutkimuksen toteutuksen ja tutkimustuloksen mahdollisimman avoimesti ja yksityiskohtaisesti. Tarkoitukseni on ollut kuvata tutkimuksen toteutus vaihe vaiheelta, että se olisi lukijan toistettavissa. Tutkimustulokseni olen pyrkinyt perustelemaan aineistokatkelmilla, joiden pohjalta olen tehnyt tulkintani. Julkisuuden periaatteen mukaisesti olen pyrkinyt kirjoittamaan tutkielman siten, että se on mahdollisimman tarkkaan luettavissa, mahdollisesti toistettavissa ja tarpeen vaatiessa myös kyseenalaistettavissa.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida myös sen perusteella, ovatko sen tutkimustulokset samansuuntaisia aihetta aikaisemmin tutkineiden tutkimusten kanssa. Tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia arjesta, arjen rytmeistä sekä perheen ja työn yhteensovittamisesta ei ole tällaisena kokonaisuutena aikaisemmin tutkittu. Vaikka samassa tutkimuksessa ei ole eri työaikoina työskenteleviä vanhempia tutkittu, niin erikseen näitä on selvitetty eri tutkimuksien piireissä. Kun tarkastelee tämän tutkimuksen tutkimustuloksia aikaisemmin aihetta käsitelleisiin tutkimuksiin, voi huomata, että tutkimustulokset tukevat toisiaan varsin hyvin. Tämän tutkimuksen ja aikaisemmin tehtyjen tutkimusten tulokset ovat samansuuntaisia ja vahvistavat tämän tutkimuksen luotettavuutta ja paikkansa pitävyyttä.

7.3 Jatkotutkimushaasteita

Tässä tutkimuksessa selvitettiin tyypillisinä ja epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia perheiden arjesta, arjen rytmeistä sekä perheen ja työn yhteensovittamisesta. Aikaisemmissa tutkimuksissa on tutkittu yksistään joko tyypillisinä tai epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien kokemuksia. Tämän tutkimuksen vahvuutena voikin nähdä sen, että tässä tutkimuksessa yhdistettiin nämä kaksi tutkimuksen kohdejoukkoa. Tämä tutkimus osoitti, että vanhempien kokemukset perheidensä arjesta olivat erilaisia sen mukaan työskentelevätkö vanhemmat tyypillisinä tai epätyypillisinä työaikoina. Aiheen tutkimusta olisikin tärkeä jatkaa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena käyttäen tutkimusmenetelmänä haastattelua. Tutkimuksen tulokset kuvaavatkin vain näiden haastateltavana olleiden kahdentoista vanhemman kokemuksia, eikä niitä voi yleistää koskemaan kaikkia perheitä. Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista selvittää määrällisen tutkimuksen keinoin perheiden arkea ja arjen rytmejä ja saada jotain yleistettävissä olevaa tietoa ilmiöstä.

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto kerättiin käyttäen teemahaastattelua ja analyysi toteutettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Teoria on näin ollen ollut vahvassa roolissa tässä tutkimuksessa ja vaikuttanut tutkimustuloksiin ja niiden esittämiseen. Olisi mielenkiintoista tutkia perheiden arkea täysin aineistolähtöisesti. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien mukaan voi olla kyseenalaista puhua heidän kohdallaan arjesta, koska arki käsitteenä sisältää suurimmaksi osaksi rutiineja ja toistoja. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arjesta nämä ulottuvuudet eivät ilmenneet yhtä vahvasti kuin tyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheissä. Näin ollen olisikin kiinnostava selvittää aineistolähtöisesti, mitä ulottuvuuksia epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden elämästä olisi löydettävissä.

Mikäli epätyypillisinä työaikoina työskentelevien vanhempien perheiden arki ei sisällä perheenjäsenten yhteenkuuluvuutta tukevia rutiineja, niin olisi mielenkiintoista selvittää, miten näissä perheissä ylläpidetään perheen me-henkeä. Voi olla, että rutiinien lisäksi perheiden arkeen liittyy muitakin tekijöitä, jotka tukevat perheen yhteenkuuluvuutta, mutta joiden merkitystä ei olla vielä havaittu. Tämä tutkimus olisi kuitenkin tärkeää, jotta pystyttäisiin tukemaan perheitä, joissa ei ole mahdollisuutta viettää koko perheen kanssa

yhteistä aikaa. Tutkimustiedon avulla yhteiskunnassa onnistuttaisiin ohjaamaan apua ja tukea juuri niihin seikkoihin, jotka osoittautuvat olevan merkityksellisiä perheiden yhteenkuuluvuuden ja hyvinvoinnin kannalta. Yhteisen ajan vähyys ei kosketa vain perheitä, joissa vanhemmat työskentelevät epätyypillisinä työaikoina, vaan koko ajan yhä useampia perheitä.

LÄHTEET

- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2002. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: STAKES.
- Bianchi, S. & Milkie, M. 2010. Work and family research in the first decade of the 21st century. *Journal of Marriage and Family* 72 (3): 705–725.
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (1): 77–101.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Felski, R. 2000. *Doing time. Feminist theory and postmodern culture*. New York : New York University Press.
- Fiese, B., Tomcho, T., Douglas, M., Josephs, K., Poltrock, S. & Baker, T. 2002. A Review of 50 years of research on naturally occurring family routines and rituals: cause for celebration? *Journal of Family Psychology* 16 (4): 381–390
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus.
- Han, W-J. 2004. Nonstandard work schedules and child care decisions: evidence from the NICHD study of early child care. *Early Childhood Research Quarterly* 19: 231–256.
- Hosking, A. & Western, M. 2008. The effects of non-standard employment on work-family conflict. *Journal of Sociology* 44(1): 5–27.
- Huttunen, J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Innanen, M. 2001. *Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia*. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Jyväskylä: Likes.
- Jallinoja, R. 2006. *Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä*. Tampere: Gaudeamus.

- Jokinen, E. 2005. *Aikuisten arki*. Tampere: Gaudeamus.
- Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 125–147.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2001. Dual-earner families in Finland: differences between and within families in relation to work and family experiences. *Community, Work & Family* 4(1): 87–107.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–118.
- Korvela, P. 2003. *Yhdessä ja erikseen. Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka*. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Kuivakangas, J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 30–50.
- La-Valle, I., Arthur, S., Millward, C., Scott, J. & Clayden, M. 2002. *Happy families? Atypical work and its influence on family life*. Great Britain: The Policy Press.
- Lammi-Taskula, J. 2004. Pienet lapset: isät perhevapaalla. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika*. Saarijärvi: Gummerus, 4–58.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2004. Aikaa työlle, aikaa perheelle. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika*. Saarijärvi: Gummerus, 30–39.
- Liu, H., Wang, Q., Keesler, V. & Schneider, B. 2011. Non-standard work schedules, work-family conflict and parental well-being: A comparison of married and cohabiting unions. *Social Science Research* 40: 473–484.

- Malinen, K. & Rönkä, A. 2009. Mihin aika riittää? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–202
- Metsämuuronen, J. 2011. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki : International Methelp. Elektroninen verkkojulkaisu www.booky.fi.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. *Perhebarometri 2011*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.
- Milkie, M., Mattingly, M., Nomaguchi, K., Bianchi, S. & Robinson, J. 2006. The time squeeze. Parental statuses and feelings about time with children. *Journal of Marriage and Family* 66: 739–761
- Mäkinen, O. 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Vaajakoski: Gummerus.
- Nätti, J., Anttila, T. & Tammelin, M. 2012. Knowledge work, working time, and use of time among Finnish dual-earner families: does knowledge work require the marginalization of private life? *Journal of Family Issues* 33(3): 295–315.
- Perheet 24/7 –tutkimuksen tuloksia. http://www.jamk.fi/globalassets/tutkimus-ja-kehitys--research-and-development/tki-projektien-lohkot-ja-tiedostot/perheet-24_7/41266_perheet_24-7_raportti.pdf. Luettu 3.4.2015.
- Presser, H. 2003. *Working in a 24/7 economy. Challenges for American families*. New York: Russel Sage Foundation.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 4–11.
- Rönkä, A., Kinnunen, U. & Sallinen, M. 2005. Lapset, vanhempien työ ja perheen arki. Teoksessa U. Kinnunen, T. Feldt & S. Mauno (toim.) *Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus, 287–309.
- Rönkä, A. & Korvela, P. 2009. Everyday family life: dimensions, approaches, and current challenges. *Journal of Family Theory & Review* 1, 87–102.

- Rönkä, A., Laitinen, K. & Malinen, K. 2009a. Miltä arki tuntuu? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & t. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–222.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009b. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.
- Rönkä, A. & Sallinen, M. 2008. Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Tampere: Palmenia, 43–67.
- Sallinen, M. 2006. Nuoret perheessä: Päiväkirjatutkimus perheen arjesta työssäkäyvien vanhempien ja heidän koulukäisten lastensa kokemana. Teoksessa T-A. Wilska & J. Länteenmaa (toim.) *Kultainen nuoruus: kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Nuorisotutkimusverkosto, 82–98.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kultainennuoruus.pdf>
- Salmi, M. 2004. Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika*. Saarijärvi: Gummerus, 11–28.
- Sevon, E. & Malinen, K. 2009. Tyyntä vai tuulista? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 223–247.
- Sevón, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia, 13–26.
- Strazdins, L., Korda, R., Lim, L., Broom, D. & D'Souza, R. 2004. Around-the-clock: parent work schedules and children's well-being in a 24-h economy. *Social Science & Medicine* 59: 1517–1527.
- Suhonen, A-S. & Salmi, M. 2004. Kahden kauppa: puolison merkitys. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika*. Saarijärvi: Gummerus, 74–97.

- Tammelin, M. 2009. *Working time and family time: experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland.* Jyväskylä : University of Jyväskylä.
- Tammelin, M. & Rönkä, A. 2013. Lapsiperheen arki ja 24/7 –talous. Teoksessa *Työelämän tutkimuspäivät 2012. Suomella töissä? Kestämistä ja kestävyyttä.* Tampereen yliopisto: Työelämän tutkimuskeskus, 306–318.
https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68147/tyoelaman_tutkimuspaiivat_2012.pdf?sequence=1. Luettu 4.4.2015.
- Tubbs, C., Roy, K. & Burton, L. 2005. Family ties: constructing family time in low-income families. *Family Process* 44 (1), 77–91.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Turpeinen, M. & Toivanen, M. 2008. *Perhe työssä, työ perheessä : työn ja perheen yhteensovittamisen rajat ja mahdollisuudet työorganisaatioimijoiden, perheen ja sukupuolen näkökulmasta.* Helsinki: Työterveyslaitos.

LIITTEET

Liite 1 Pienten lasten perheariki –tutkimuksen haastattelurunko

AIKUISTEN HAASTATTELURUNKO 20.2.2012

Aluksi kysytään taustatiedot: haastateltavan ikä, koulutus, ammatti, työtilanne (missä on työssä-työtön), työn luonne ja työajat, lisäksi siviilisääty

1. Perhesuhteet

- ❖ teidän perhe
- ❖ lapsen tärkeät ihmiset
  - lapsen yhteydenpito heihin
- ❖ perheen muutokset ja niiden vaikutukset
  - lapseen
  - vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen

2. Arki ja rutiinit lapsen kanssa (mietä arkea viimeisen viikon ajalta)

- ❖ Arjen sanat. (erillinen paperi ohessa) Instruktio: Tässä on satunnaisia sanoja, jotka liittyvät arkeen. Mitkä sanoista kertovat jotakin omasta arjestasi Entä mitä sanoja paperista puuttuu, joita sinun arkesi sisältää? Keskustelua sanojen pohjalta (oliko viikko tavanomainen, miten erosi tavanomaisesta)
- ❖ Haluaisitko piirtää ja kirjoittaa, millainen on omasta näkökulmastasi perheenne eilinen päivä. (piirustus). Keskustelua piirroksen pohjalta (voi liittää seuraaviin, jos mahdollista)
- ❖ omat arkeen liittyvät rutiinit/ päivittäiset toiminnot
- ❖ lapselle tärkeät rutiinit/ päivittäiset toiminnot
- ❖ työn näkyminen perheen arjessa/ oman ja puolison ansiotyön vaikutus perhe-elämään
- ❖ aika ja tekemiset lapsen kanssa
- ❖ perheen yhteinen aika ja mikä siihen vaikuttaa
- ❖ vastuu perheen arjessa ja kotityönjako
- ❖ aikuisen perheeseen liittyvät tunteet
  - myönteiset tunteet perhearjessa (millaisia tunteita viimeisen viikon ajalla olet kokenut perhearjessa, voi hyödyntää arjen sanat, mainitsivatko siinä vaiko jättikö tunteet mainitsematta..)
  - kielteiset tunteet perhearjessa (ärtymys, stressi, väsymys, jaksaminen)
  - vaikeat tilanteet päivässä (onko ”rush hour” tms. ja niihin liittyvät tunteet)

3. Aikuisen ja lapsen väliset tunnesuhteet

Seuraavaksi puhutaan lapsen ja sinun välisestä suhteesta ja siihen liittyvistä tunteista.

- ❖ aikuisen ja lapsen suhde hyvine ja huonoine puolineen
  - Kerro, millainen lapsesi sinusta on?
  - ilahduttavat asiat
  - huolestuttavat asiat lapsessa
- ❖ lapsen tunteet ja omat reaktiot (millaisiin asioihin/tilanteisiin liittyvät?)
  - lapsen tyytyväisyys, ilo
  - lapsen kiukku ja lohduttaminen
  - lapsen pelot ja huolet
- ❖ perheen ilmapiiri ja millaiset seikat siihen vaikuttavat
  - tunteita ilmaiseva vai tyyni perhe
  - puolison (ja muiden perheenjäsenten, jos esimerkiksi vaimo/mies/lapsi on huonolla tuulella, miten se vaikuttaa sinuun??) tunteet ja omat reaktiot
  - kiire, stressi
  - myönteisyys ja sen ylläpitäminen
  - läheisyys, tykkääminen, hellyys, välittäminen
- ❖ ristiriidat perhesuhteissa: Miten ja mistä teidän perheessä riidellään?
  - lapsen ja aikuis(t)en väliset erimielisyydet
  - aikuisten riidat ja niiden vaikutus lapseen
  - riitojen jälkeen: sopiminen, mökötyks, selittäminen lapselle

4. Oma vanhemmuus ja lasten kasvatusta arjessa

Seuraavaksi puhutaan lasten kasvattamisesta arjessa. Millaista se sinusta on?

- hyvä lapsuus
- tytön/pojan kasvattaminen
- omat periaatteet ja tavoitteet kasvatuksessa
- lapsen ohjaaminen, neuvominen ja opettaminen
- lapsen tarpeet ja lapsen näkökulman huomioiminen arjessa
- päätöksenteko perheessä ja lapsen osallistuminen säännöt ja rajat, niiden noudattamisen valvominen, reagointi huonoon käytökseen ja hankaliin tilanteisiin

Nyt haluaisin kuulla, millaista sinusta on olla äiti/isä.

- äitinä olemisen/isänä olemisen erot
- voimavarat

Haluatko lisätä jotakin keskusteluun?

Kiitos haastattelusta!

Liite 2 Perheet 24/7-tutkimuksen haastattelurunko

Perheet 24/7 -hankkeen vanhempien haastattelurunko

Kiitos, että lupauduit tähän Perheet 24/7 haastatteluun! Tavoitteena tässä on kuulla sellaisten äitien ja isien kokemuksia arjestaan, joilla on alle 13-vuotias lapsi tai lapsia ja jotka itse tai joiden puoliso työskentelee epätyypillisinä työaikoina kuten iltaisin, öisin tai viikonloppuisin. Olemme kiinnostuneita siitä, miten vanhemmat kokevat työ-aikansa ja niiden sovittamisen yhteen muiden elämän osa-alueiden kanssa. Haluamme kuulla sekä hyvistä puolista että mahdollisista haasteista sinun tilanteessasi.

Tässä haastattelussa meidän on tarkoitus keskustella seuraavista teemoista:

1. Työ ja työajat
2. Lastenhoitojärjestelyt
3. Arki ja yhdessäolo lasten kanssa
4. Vanhemmuus ja vanhemman hyvinvointi
5. Mahdollinen parisuhde
6. Lapsen hyvinvointi
7. Yhteistyö vuoropäivähoidon kanssa

Ennen kuin aloitetaan haastattelu, pyytäisin sinua lukemaan saatekirjeen ja allekirjoittamaan tämän suostumuslomakkeen. Näistä käy ilmi, mistä tutkimuksesamme on kyse, tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja miten antamisia tietoja tullaan käyttämään ja säilyttämään.

Osa tämän haastattelun kysymyksistä on yleisempiä ja osa taas henkilökohtaisempia. Kerro vain, jos jokin kysymys tuntuu vaikealta tai et halua vastata siihen. (Sekin on sallittua.) Haastattelu kestää noin 1,5 tuntia, ja sopiiko, että nauhoitan haastattelun?

Aloitetaan muutamilla taustatiedoilla sinusta, lapsistasi ja perheestäsi.

---

1. TAUSTATIEDOT

- Mikä sinä olet ammatiltasi?
  - Millainen koulutus sinulla on?
  - Minkä ikäinen sinä olet?
  - Kertoisitko sitten, millainen perhetilanne sinulla on?
-

Jos eroperhe / uusperhe / yksinhuoltaja / etävanhempi (kysytään, ellei tullut jo edellä esille):

- Miten pitkään ”kokoontulo” on ollut tällainen?
  - Miten olet / olette järjestäneet lasten asumisen?
  - Missä lasten isä / isät asuvat TAI äiti / äidit asuvat?
-

2. TYÖ JA TYÖAJAT

- Kerrotko seuraavaksi omasta työstäsi ja työajoistasi (esim. työvuorojen pituus ja vaihtelu, säännöllisyys ja epäsäännöllisyys, matkatyöt)?
- Millaisena sinä koet nämä työajat? (Tekisitkö mieluummin jotain toisenlaista työaika, jos voisit? Millaisia hyviä puolia näet niissä? Entä työaikoihin liittyvät haasteet?)
- Mistä syistä sinun työaikasi ovat tällaiset?
- Oletko itse valinnut tällaiset työajat (tai työnteon ei-perinteisinä aikoina)?
- Voitko vaikuttaa työaikoihisi?

Jos ydinperhe / uusperhe:

- Millaiset ovat sinun (kanssasi asuvan) puolison työajat? Miten hyvin tai huonosti ne sopivat yhteen omien työaikojesi kanssa?

Kaikille:

- Suhtaudutaanko työpaikallasi eri tavalla niihin työntekijöihin, joilla on lapsia kuin lapsettomiin tai työntekijöihin, joiden lapset ovat jo aikuisia? Kuvaatko millä tavalla suhtautuminen ilmenee? Millaisissa tilanteissa?
- Miten työpaikallasi suhtaudutaan, jos tulee tilanne, että esim. lapsi sairastaa (tai on muu työntekoon vaikuttava tekijä, esim. joudut valvomaan paljon lapsesi takia)?

---

3. LASTENHOITOJÄRJESTELYT

Kerroit juuri, että teet _____ (vuorotyötä tms.). Aiemmin kerroit, että sinulla on _____ ja _____-vuotiaat lapset. Haluaisin seuraavaksi kysyä sinulta joitakin kysymyksiä lastenne hoitojärjestelyistä.

- Miten lastesi hoito on järjestetty? Miten tämä xx-vuotias..., entäs tämä xx-vuotias...? (Kysymys käydään läpi kunkin lapsen kohdalla.)
- Entä kun lapset sairastuvat, eivätkä voi mennä hoitopaikkaan (tai kouluun), kuka silloin hoitaa lapsia?

Jos mainitsee vain virallisia hoitojärjestelyjä, niin kysytään lisäksi:

- Osallistuuko lasten hoitoon sukulaisia, ystäviä, tuttavvia? (Keitä? Millaisissa tilanteissa?)
- Millainen merkitys tällaisella lastenhoitoavulla on?
- Miten sinä koet, miten helppoa tai vaikeaa on saada apua lastenhoitoon?
- Koetko hoidon järjestämisen kuormittavaksi, vai sujuuko se helposti? (Millä tavalla? Mitä se vaatii?)
- Mikä on ollut kiperin tilanteesi lastenhoitojärjestelyissä, tai onko sellaista?
- Haluaisitko muuttaa jotain lastenhoitojärjestelyissä? Mitä ja miten?

Jos eroperhe / uusperhe / yksinhuoltaja / etävanhempi (kysytään ellei tullut jo edellä esille):

- Kerroit, että sinulla on avopuoliso / kumppani / uusi puoliso (käytetään sitä nimeä, mitä haastateltava käyttänyt edellä), osallistuuko hän lasten hoitoon?

---

4. ARKI JA YHDESSÄOLO LASTEN KANSSA

Jos ydinperhe / uusperhe / kaksivanhempainen perhe:

Keskustellaan seuraavaksi, millaista teidän perheen päivittäinen arki on ja miten siinä näkyy työaikojesi tai puolisososi työaikojen luonne.

- Kun ajattelet kulunutta viikkoa, niin millaista teidän perheen arki on ollut? Millaisilla sanoilla kuvaisit sitä?
- Miten sinä koet, että sinun työaikasi (tai puolison työajat, jos hän tekee ei-perinteistä työaikaa) vaikuttavat perheen arkeen? (Esim. kun olet tai puoliso on eri työvuoroissa, miten arkenne on samanlaista tai erilaista?)

- Miten te sovitatte yhteen eri perheenjäsenten aikatauluja (työvuoroja, lasten harrastuksia jne.)?
- **(Tunnesanalista: Näytetään malliksi listaa ja kerrotaan, että tässä on listattuna erilaisia mielialoja, tunteita ja tunnelmia):** Minkälaisia tunteita ja tunnelmia teidän perheessä on ollut pinnalla kuluneella viikolla? (Jos ei tule esille: Millaiset tunteet sinulla itselläsi on ollut pinnalla viime aikoina?)
- Onko teillä joitakin viikoittaisia tai päivittäisiä rutiineja perheessänne / lasten kanssa? Kerrotko niistä. Millaiset asiat ovat tärkeitä teille perheenä?
- Onko teillä sellaista aikaa, jolloin olisitte koko perheenä yhdessä? Mitä silloin teette?

Jos eroperhe / yksinhuoltaja / etävanhempi:

Keskustellaan seuraavaksi siitä, millaista sinun ja lasten päivittäinen arki on.

- Millaista sinun ja lasten arki on silloin, kun lapset asuvat / ovat luonasi ja miten siinä näkyy sinun työaikojesi (ja puolisosi työaikojen luonne)?
- Mitä te teette silloin yhdessä, kun lapset asuvat / ovat luonasi?
- Onko teillä joitain päivittäisiä / viikoittaisia rutiineita lasten kanssa? Kerrotko niistä? Mitkä niistä ovat tärkeitä sinulle ja lapsille?
- **(Tunnesanalista. Näytetään malliksi listaa ja kerrotaan, että tässä on listattuna erilaisia mielialoja, tunteita ja tunnelmia):** Minkälaisia tunteita ja tunnelmia teillä on silloin pinnalla, kun lapset asuvat / ovat sinun luonasi? (Jos ei tule esille: Silloin kun lapset viimeksi olivat sinun luonasi, niin muistatko millaiset tunteet ja mielialat sinulla oli pinnalla? Mihin ne liittyivät?)

---

5. VANHEMMUUS JA VANHEMMAN HYVINVOINTI

Siirrytään seuraavaksi keskustelemaan äitinä/isänä olemisesta.

Jos ydinperhe / uusperhe / kaksivanhempainen perhe:

Voitko ajatella jälleen kulunutta viikkoa, kun asiat ovat tuoreena mielessä.

Jos eroperhe / etävanhempi:

Voitko ajatella jälleen sitä aikaa, kun lapset viimeksi asuivat / olivat sinun luonasi.

- Mitkä asiat ovat mietityttäneet Sinua äitinä/isänä olemisessa viime aikoina? (Vai onko sellaisia asioita?)

- Millaisia hyviä puolia / ilon hetkiä äitinä/isänä näet tilanteessasi, jossa teet työtä ei-perinteisinä aikoina ja olet samalla (esim. perheen) äiti/isä?
- Entä mitkä koet äitinä/isänä olemisen haasteiksi/pulmatilanteiksi omassa arjessasi/tilanteessasi?

Ydinperheet / uusperheet / joissa kaksi aikuista:

- Mistä asioista sinä kannat vastuuta teidän perheessä?
- Jos mietit kulunutta viikkoa, niin mitä sinä teit, mitä puoliso teki ja mitä lapset teki teidän perheessä? (Kerro esimerkkejä siitä, mitä sinä teit kuluneen viikon aikana kotona? Mitä teit lasten kanssa? Kuka teki ruuan, pesi pyykit ym.? Kuka kuunteli lasten ilot ja surut ja lohdutti lapsia? Kuka ohjasi, neuvoi ja komensi lapsia?) Oliko tämä ihan tyypillinen viikko?
- Miten vastuiden jako / kotitöiden jako on muodostunut tällaiseksi kun kuvasit?
- Miten työsi vaikuttaa vastuiden jakoon / kotitöiden jakoon?
- Tuleeko näistä vastuiden jakamisesta erimielisyyksiä teidän perheessä?
- Miten te ratkaisette niitä?

Eroperheet / yksinhuoltajat / etävanhemmat:

Jos vanhemmat eivät koskaan asuneetkaan yhdessä:

- Millaista on olla yksivanhempaisessa perheessä äitinä / isänä?

Jos vanhemmat eronneet:

- Onko sinun äitinä / isänä oleminen on muuttunut eron jälkeen? Miten?
- Vaikuttaako sinun työaikasi tässä tilanteessa isänä / äitinä olemiseen / mahdollisuuksiin olla lasten kanssa? Kerrotko tästä jotain esimerkkejä?
- Minkä verran sinä olet yhteydessä lasten äidin / isän (äitien / isien) kanssa? (Jos yhteydessä, kysytään) Miten koet, että yhteistyö ja vanhemmuuden jakaminen sujuu?

Kaikille:

- Miten ajattelet, että nykyinen työsi vaikuttaa omaan terveyteesi tai jaksamiseesi? (esim. vuorokausirytmä, univaikeudet, väsymys jne.)
- Missä määrin nämä (edellä mainitut väsymykset ym.) vaikuttavat perhesuhteisiisi (ärtymys, riidat, vuorovaikutus / kommunikointi)?
- Mitkä asiat tuovat arkeesi iloa?

- Minkä verran sinulla on ns. ”omaa aikaa”? Missä määrin ajattelet, että olet joutunut tinkimään tai luopumaan jostain itsellesi tärkeästä asiasta työsi vuoksi? Entä perheesi hyvinvoinnin vuoksi?
- Minkä verran saat apua tai tukea (tarkennus: muuta kuin lastenhoitoapua) arkeesi läheisiltä ihmisiltä (esim. puoliso / kumppani, lasten etävanhempi, sukulaiset, ystävät, päiväkotityöntekijä jne.)? Kuvailisitko, millaista tämä tuki on? Millaista tukea toivoisit saavasi yhteiskunnan taholta (tuet, julkiset palvelut, lainsäädäntö)?

---

6. PARISUHDE (kysytään, jos elää parisuhteessa)

Siirrytään seuraavaksi tarkastelemaan sinun ja NYKYISEN puolisosasi välistä suhdetta.

- Vaikuttavatko sinun tai puolisosasi ei-perinteiset työajat jotenkin parisuhteeseen? Jos, niin miten?(Kerrotko esimerkkejä?)
- Milloin sinä ja puolisosasi olette yhtä aikaa vapaalla töistä? (Näettekö puolisonne kanssa päivittäin? Onko yhteinen aikanne säännöllistä? Miten arkenne rytmittyy tässä mielessä?)
- Miten puolisosasi suhtautuu työaikoihisi? (tai jos puoliso vuorotyössä, niin miten itse suhtaudut puolisosasi työaikoihin?) (Minkälaisia keskusteluja olette käyneet työaikoihin liittyen? Riitelettekö aiheesta?)
- Millaisia asioita sinä teet, että teidän parisuhteenne toimisi? Entä puolisosasi?
- Mitkä asiat ovat tärkeitä parisuhteen toimimisen kannalta, silloin kun on jompikumpi / molemmat tekevät töitä ei-perinteisinä aikoina?

---

7. LAPSEN HYVINVOINTI

Siirrytään sitten lapsen hyvinvointiin. Pyytäisin sinua nyt ajattelemaan päivähoitoikäistä lastasi. (Jos ei päivähoitoikäistä lasta, niin nuorinta kouluikäistä lasta.)

- Kerrotko ihan aluksi, millainen hän on luonteeltaan?
- Mikä saa hänet tyytyväiseksi, hyväntuuliseksi? Mistä sinä huomaat lapsen käyttäytymisessä tai olemuksesta, että lapsella on kaikki hyvin? Kertoisitko jostain sellaisista hetkestä tai tapahtumasta, jolloin lapsi oli tyytyväinen tai hyväntuulinen?

- Entä mikä saa hänet huonolle tuulelle tai hermostumaan? Kerrotko jostain sellaisista arjen hetkistä tai tapahtumista, jolloin lapsi oli tyytymätön tai pahalla mielellä?
- Millaiset asiat auttavat lasta selviytymään arjen haastavista tilanteista?
- Huolestuttaako sinua jokin asia lapsesi käyttäytymisessä?

- Jos ajatellaan asiaa nyt tämän lapsen kannalta, niin miten sinun työaikasi (esim. iltatyö, yötyö, vuorotyö) vaikuttaa hänen arkeensa? Miten hän kokee ne?
- Voitko kertoa esimerkkejä? (Jos vanhemmalla iltatöitä/yötöitä/ pitkiä työjaksoja ja lapsi hoidossa, niin voisi kysyä näistä: Esim. Miten lapsi kokee yötyöt? Illat? Usean päivän työjakson?)
- Miten ajattelet, että lapsen hoitoajoilla / hoitojärjestelyillä ja niiden vaihtelulla on vaikutusta lapsen jaksamiseen? (Esim. leikkiin ja kotitehtäviin keskittyminen, syöminen, nukkuminen, nukahtaminen, herääminen?)

Päivähoitoikäinen lapsi:

- Miten lapsi viihtyy hoitopaikassa / -paikoissa?
- Millainen suhde lapsella on hoitajaan / hoitajiin?
- Miten lapsi suhtautuu hoitoon lähtemiseen, hoitoon jäämiseen? Entä hakutilanteet?

Kouluikäinen lapsi:

- Millä mielellä lapsi menee kouluun? Miten hän suhtautuu hoitojärjestelyihin?
- Miten lapsella sujuu koulunkäynti?

Kaikki:

- Millaisia kaverisuhteita lapsellasi on (päiväkoti, koulu, pihapiiri)?
- Miten hyvin tunnet lapsesi kaverit? (Kutsutko/kutsuuko lapsi leikkikavereita/kavereita kylään tai kutsutaanko lastasi kavereille kylään?)

JOS LAPSI EI PÄIVÄKOTIHOIDOSSA, SIIRRYTÄÄN LOPETUKSEEN!

---

8. YHTEISTYÖ VUOROPÄIVÄHOIDON KANSSA

Nyt tulemme haastattelun viimeiseen teemaan eli puhutaan vielä hetki yhteistyöstä **päiväkodin** työntekijöiden / hoitajien / opettajan kanssa.

SELVITÄ ENSIN, minkä verran haastateltava vie ja hakee lasta päiväkodista ja keskustele päiväkodin työntekijän kanssa.

JOS EI OLLENKAAN, SIIRRYTÄÄN LOPETUKSEEN!

- Mitkä asiat päiväkodissa ovat tärkeitä lapsellesi?
- Ovatko nämä seikat oman lapsesi hoidossa hyvin?
- Miten päiväkodin käytäntöjä ja toimintaa tulisi muuttaa / kehittää?
- Miten paljon te keskustellette lapsen hyvinvoinnista päiväkodin työntekijöiden kanssa? Saatko päiväkodilta esimerkiksi tietoa lapsen hoitajakson kulusta ja siitä, miten se on sujunut? Mitä pidät / mieltä olet näistä keskusteluista?
- Kuunnellaanko sinun tarpeitasi ja toiveita lastanne koskevissa käytännön asioissa?
- Minkälaiset ovat omat vaikutusmahdollisuutesi koskien koko ryhmän tai päiväkodin toimintatapoja?
- Miten yhteistyö hoitopaikan kanssa sujuu? Miten kuvailisit sinun ja hoitajan välistä luottamusta ja yhteisymmärrystä?

LOPETUS:

Kiitos Sinulle, nyt olemme käyneet kaikki haastattelun kysymykset läpi.

Haluaisitko vielä kertoa jotain, jätinkö jotain tärkeää kysymättä?

Miltä nämä kysymykset ja tämä haastattelu kokonaisuudessaan tuntuivat?

Kiitos hyvin paljon osallistumisestasi tutkimukseemme!

(Yhteenvedon lähettäminen tutkittaville. Haluaako?)